

POLSKA WALCZĄCA

B.D.I.C.

ŻOŁNIERZ POLSKI NA OBCYZYŃNIE

FIGHTING POLAND — WEEKLY FOR THE POLISH FORCES — PRICE TWOPENCE

Wychodzi co tydzień

Dnia 7-go listopada 1942r.

Rok IV. Nr. 45

POLSKIE CELE PAŃSTWOWE

Spierano się w publicystyce światowej, czy państwo jest wytworem narodu, czy naród wytworem państwa. W krajach dyktatorskich robiona na urząd literatura polityczna twierdziła, oczywiście, że to państwo, państwo jest źródłem wszystkiego, że państwo rzeźbi sobie duszę narodu i będąc bóstwem, urabia naród na wzór i podobieństwo swoje.

My nie możemy mieć wątpliwości. Przez pięć ćwierci wieku istnieliśmy bez państwa. Istnieliśmy boleśnie, z raną w boku, ale istnieliśmy. Przez ten czas nie tylko nie zatraciliśmy się narodowo, ale bodaj że nasze uczucie narodowe pogłębiło się i wyszlachetniało. Napięcie patriotyzmu polskiego miało w sobie w okresie niewoli patetyczność, której mu niedostawało, gdy przyzwyczailiśmy się żyć normalnie. Nic w tym dziwnego. Pokolenie zwłaszcza, które zaczęło żyć świadomie dopiero po r. 1917-ym, przyjmowało własną państwowość, jako coś bezwzględnie przyrodzonego — jak powietrze, którym się oddycha — i nie rozumiało wzruszeń, które w ich rodzicach budziła starotestamentowa koturnowość Wyspiańskiego.

Nie mogło też to pokolenie w pełni zrozumieć, dlaczego swego czasu rozwinęła się w części społeczeństwa polskiego tak niesłychanie żywa reakcja przeciw pozytywizmowi, który przecież uczył mniej więcej tego samego, do czego swoi i życzliwi obcy namawiali Polaków, gdy ci urządzali się we własnym państwie: że należy przede wszystkim mnożyć siły materialne narodu i stwarzać wartości gospodarcze. Chodzenie po ziemi, gdy miała nad sobą dach własnej państwowości, stało się obowiązkiem młodzieży polskiej wychowywanej po r. 1918-ym. Ale przed tym rokiem było wręcz odwrotnie. Patriotyzm polski musiał wtedy żyć zaprzeczeniem wszelkiego obrastania zadowoleniem i rozsiadania się w miękkościach gniazda.

Gdy ustała niewola, egzaltacja polskiego uczucia narodowego stała się zbędna. Już nie było tak, że społeczeństwo rozporządzało jedynie napięciem wewnętrznym woli, by podtrzymywać swą świadomość narodową — tę iskrę, co z bezmiarów Nieznanego zapadła w dusze ludzkie i rozpalila się w płomień. Przestało być koniecznością przeczucie, czyli jak mówił Żeromski, ciągle rozdrapywanie polskich ran, aby nie zarosły strupem podłości.

Po r. 1918-ym mogliśmy pozwolić sobie na większy materializm. Mogliśmy, a nawet musieliśmy, ześrodkować myśli egoistycznie dokoła podniesienia swego stanu fizycznego, który był nędzny. Posiadanie własnego państwa stało się faktem naturalnym. Posługiwaliśmy się też państwowością, jak posługujemy się rękami i nogami: nie rozczulając się nad każdym wykonywanym ruchem i nie zastanawiając się nad jego ideowością.

Dopiero gdy we wrześniu 1939 ruszył nas nagle paraliż, wrócił naród polski znów do swych rozpamiętywań ideowych. Znowu myślenie o powołaniu duchowym państwa polskiego stało mu się smętną namietnością. I znowu moralna strona polskich celów państwowych wysunęła się na pierwszy plan.

Teraz wiemy, że choć można istnieć narodowo bez państwa, to jednak własna państwowość jest

środkiem umocnienia się narodu tak potężnym, jak żaden inny. Zżymaliśmy się na swoją administrację, niecierpliwili nas jej błędy, narzekaliśmy na nieudolność urzędników, rozprawialiśmy gorąco nad grzechami polityków. Ale teraz to przede wszystkim pamiętamy, że przez 20 lat niepodległości szliśmy naprzód olbrzymimi krokami. Że objawiając Polskę zapuszczoną, zabloowaną, zatrzymaną w rozwoju i ogołoconą, odczyściliśmy ją, osuszyliśmy i ogrzaliśmy, i pchnęliśmy ją naprzód po wszystkich drogach tak, że jej dzieci rodzone, które ją pamiętały z roku 1918-go, poznać nie mogły.

Mogli nam być tego jeszcze mało. Mogły /powinny nawet/ były ambicje nasze sięgać jeszcze znacznie wyżej. Ale faktem jest, że zaczawszy bez własnej winy bieg daleko w tyle, dopędziliśmy szybko narody

o bez porównania szczęśliwszej historii. Jeśli ktoś /wiadomo kto/ twierdzi, że Polacy nie umieją posługiwać się własnym państwem, należy mu powiedzieć stylem Zagłoby, że łże, jak pies. Wsparci na własnej państwowości, Polacy dźwigali się prostopadłe w górę.

Mamy więc dwa pewniki. Jeden, że państwo jest nieporównanym środkiem zagospodarowywania się narodu. Drugi, że środkiem tym u m i e m y się posługiwać. Pozostaje jednak jako trzecia, sprawa celu, dla którego pragniemy umacniać się państwem.

Niemcy zawsze — a od czasów Fryderyka Wielkiego już konsekwentnie — wypracowywali ideę państwa jako środka do zagarniania obcych pod swoje władztwo. Dla Niemców zawsze

lojalność wobec państwa i gorliwe przyczynianie się do rozbudowy państwowości było sposobem zaspokajania narodowej zarozumiałości i instynktów władczych dążących do wyżycia się w każdym z nich z osobna. Hitlerizm doprowadził te skłonności do niebotycznych wyżyn. Domagał się dla państwa potęgi bez względu na to, do jakiego celu potęga ta stawała się środkiem. I niestety ideą tą zaraził umysły wielu ludzi poza granicami Niemiec.

Ludzie ci wyobraźli sobie, że można oddzielić w hitleryzmie zasadę bezwzględnego budowania siły państwowej od wyobrażenia celu, do którego siła ta ma służyć. Godzili się na pierwszą, obiecywali natomiast ulepszyć kierunek zużycia potęgi. Nic fałszywszego nad przypuszczenie takiej możliwości. Potęga pań-

stwowa, której budową nie kieruje od samego początku wielka idea moralna; potęga państwowa, która w całym swoim charakterze i we wszystkich swoich szczegółach nie jest złączona z wyteżaniem się ku wzniosłym celom życia — taka potęga wcześniej czy później okaże się rodem z piekła i wykrzywi się grymasem.

Idzie obecnie przez cały świat kryzys idei państwowości. Wszędzie, gdzie ludzie chcą żyć godnie i godziwie, wyznacza się państwu rolę organizatora sił do obrony wartości życia w o l n e g o. Jeżeli można mówić o jakimś zysku z obecnej wojny, to będzie nim utrwalenie się w narodach zespolonych przeciw dyktaturom przeświadczenia, że państwo może gromadzić potęgę jedynie w celach moralnych — w celach, których osiągnięcie podnosi i materialny i duchowy poziom całej ludzkości.

Musimy temu rozwojowi dotrzymać kierunku i kroku. Tym łatwiejsze to zresztą dla nas, że będzie zgodne ze sposobem, w jaki pielęgnowaliśmy państwo w najlepszych okresach swojej historii. Zawsześmy wtedy szli z okiem zwróconym ku tym samym ideałom, ku którym spoglądały państwa przodujące dziś w walce o wolność na świecie. Nazywało się to krótko łącznością Polski z kulturą Zachodu. Byłoby katastrofalnym błędem, gdyby po wojnie pogorzeli polscy przystępowali do odbudowy domu państwowego z jakąkolwiek inną myślą, jak tylko z intencją ścisłej harmonii ideowej z programem politycznym ludów, które postawią nogę na łbie dyktatur.

Nie trzeba tu charakteryzować tego programu. Wystarczy stwierdzić, że jego podstawową cechą jest z jednej strony podniesienie dążeń życia zbiorowego wewnątrz państwa — uszlachetnienie społeczne przez rozwój swobód jednostki; z drugiej powszechność — chęć wprowadzenia ładu, przy którym wszystkie ludy żyłyby w pokoju, wzajemnie się szanując i wzajemnie sobie pomagając. Na te dwie zasadnicze idee musimy nastawiać się bez zastrzeżeń zawczasu, by odbudowę państwa — gdy przyjdzie chwila — z miejsca pchnąć we właściwym kierunku.

Ktokolwiek myśli, mrużąc oko: "naprzód my sobie nasz kąt urządzimy po swojemu, a potem będziemy dogadywać się z innymi" — myśli źle a nawet fatalnie. Polski nie stać na to, by pozostawała w tyle co do swych dążeń moralnych. Z chwilą gdy rozszumiały się w świecie wielkie idee życia państwowego i międzynarodowego podjęte przez ludy najwyższej kultury, Polska musi je wchłonąć w siebie na równi z tamtymi narodami. Było by zdradą tradycji polskiej, gdybyśmy doktrynom, które mają ulec w tej wojnie, czy choćby nawet najdrobniejszym ich reszeczkom dawali przytułek po wojnie u siebie.

Państwo polskie środkiem urzędowania polskich celów narodowych;

polskie cele narodowe zaczerpnięte u źródeł cywilizacyjnych, u których widywano Polskę w najświetniejszych okresach jej historii i w towarzystwie narodów najbardziej w świecie szanowanych —

jakież lepsze myśli może nam nasuwać rocznica 11-go listopada?

MIECZYŚLAW SZERER

W dniu 11-go listopada milczące spojrzenia mieszkańców męczeńskiej i nieugiętej Warszawy, uczucia wszystkich Polaków cierpiących pod jarzmem kierować się będą ku Grobowi Nieznanego Żołnierza, ku wszystkim, którzy wola, trudem, krwią, śmiercią kupili nam wolność, dali w ręce Niepodległe Państwo Polskie. I nasze spojrzenia i nasze uczucia skupią tego dnia wólb tego miejsca najdroższego sercu każdego żołnierza. Skupią się w woli, że przez każdy trud, przez krew, choćby przez śmierć dojdziemy przed ten Grób-symbol, aby Pierwszemu z Nas, Nieznanemu Żołnierzowi Polski Wolnej zameldować, że nie umarł daremnie.

fol. W. van der Poll

Za drutami obozów (VII)

Wojna z Rosją nie była w Niemczech niespodzianką

Sprawa rosyjska ciążyła Niemcom oddawna kamieniem na sercu. Od pierwszych dni naszego pobytu w Niemczech wyczuwaliśmy fałszywą nutę w stosunkach rosyjsko-niemieckich. Żołnierze niemieccy, którzy odbyli kampanię w Polsce i zetknęli się tam z armią sowiecką wyrażali się o swych sojusznikach rosyjskich z najwyższą pogardą. Przechwalali się różnymi szczykami, jakiego robili Rosjanom, rozwodzili się nad złym stanem umundurowania żołnierzy rosyjskich. Widać było, że do przypadkowych sprzymierzeńców nie żywią sympatii.

Z drugiej strony ci sami żołnierze traktowali porozumienie rosyjsko-niemieckie jako genialne posunięcie Hitlera, które umożliwiło im dotychczasowe zwycięstwa. Tygodnik dla żołnierzy "Wehrmacht" lub tygodnik partyjny, szeroko kolportowany wśród wojska "Der S.A. Mann," które często dostawały się do naszych rąk, zamieszczały artykuły wychwalające porozumienie rosyjsko-niemieckie. Symbolem tego porozumienia był Bismarck.

Orientowaliśmy się, że Niemcy prowadzą jakąś dwulicową politykę wobec Sowietów choćby po tym, jak odnosili się oni do jeńców Rosjan z pochodzenia, którzy z armią francuską, w której służyli—dostali się do niewoli. Jeńcami tymi władze niemieckie zainteresowały się wyrażając wczesną wiosną 1941 roku. Przede wszystkim przeprowadzili we wszystkich obozach rejestrację Rosjan. W naszym obozie była ich nawet spora liczba. Byli to naturalnie biali emigranci, którzy po rewolucji bolszewickiej, osiedlili się we Francji. Wśród nich było kilku młodych ludzi o nazwiskach arystokratycznych, znanych z historii Rosji. Do tych Niemcy odnosili się ze specjalnymi względami.

Gdy wszystkich Rosjan ściągnięto z Arbeitskommand do Stalagu, przyjechała z Berlina jakaś komisja, złożona z delegatów cywilnych, która przepro-

wadziła badanie wszystkich jeńców przynajmniej z pochodzenia rosyjskiego. Komisja sprawdzała przede wszystkim czy dany osobnik zna język rosyjski, pytała o jego pochodzenie, skąd się wziął we Francji, o sympatie polityczne i t.p.

Po obozie rozeszły się pogłoski, że Rosjan będą zwalniać. Istotnie, kilku młodych arystokratów po prostu zwolniono do domów. Powrócili do Paryża, gdzie, jak sądziliśmy po listach, jakie nadsyłali do kolegów w obozie, powoździło im się doskonale. Występowali się Niemcom, wypisując panegiryczne artykuły w prasie francuskiej.

Z Rosjanami zwykłymi śmiertelnikami—postąpiono inaczej. Oświadczone im, że zostaną wysłani do osobnego obozu. Już wówczas przyszło nam do głowy, czy czasami Niemcy nie zamierzają tworzyć legionu rosyjskiego do walki z Sowietami. Pytalismy o to naszych współtowarzyszy rosyjskich. Kategoriecznie oświadczyli, że nie mają najmniejszej ochoty bić się razem z Niemcami przeciwko Sowietom. Byli natomiast wybitnie antysowiecko, lecz z drugiej strony nie lubili Niemców.

Rozmowy nasze traktowaliśmy raczej jako rozważania teoretyczne. Przymyślałismy, że wojna między Rosją a Niemcami leży w logice historii, nie przeczuwaliśmy tylko, że jest ona tak bliska.

Tak się złożyło, że mieliśmy jednocześnie dość dobre wiadomości o tym co się dzieje w Rosji Sowieckiej. W obozie naszym było kilkuset żołnierzy polskich ze wschodnich dywizyj ostonowych, którzy dostali się do niewoli sowieckiej, a których Sowiety wydały Niemcom jako, że pochodzą z terenów, będących pod okupacją niemiecką. Żołnierze ci opowiadali nam, że ludność rosyjska, z którą się zetknęli, jest nastawiona do Niemców niezwykle wrogo. Niestety relacjom tym przeczyły znów wiadomości, jakie koledy dostawali od rodzin z terenów okupowanych przez Sowietów.

Jeden z moich sąsiadów otrzymał wiadomość o rozstrzelaniu rodziców we Lwowie. Drugi kolega dostał list od żony, wywiezionej na Syberię, który doszedł go jakimś cudem. Elementy, jakie rozważaliśmy,

były najzupełniej sprzeczne. Z jednej strony wrodzona niechęć Niemców do Rosjan-bolszewików, których uważali za dzikie zwierzęta, z drugiej strony chwalenie się paktem rosyjsko-niemieckim. Po tamtej stronie barykady w Sowietach sytuacja podobna. Nastroje ludności wrogie Niemcom, natomiast ze strony władz sowieckich zapewnianie rządu Trzeciej Rzeszy o lojalnej współpracy.

Sytuacja powoli jednak poczęła się wyjaśniać. Jeńcy francuscy, którzy przybyli do naszego obozu z Prus Wschodnich, przynieśli nam sensacyjne wiadomości, dowodzące niezbicie, że Niemcy przygotowują się febrycznie do wojny z Rosją. Przez całą zimę 40-41 roku bez przerwy zajęci byli przy budowie fortyfikacji na nowej linii granicznej rosyjsko-niemieckiej.

Te wiadomości dały nam dużo do myślenia tym bardziej, że na wiosnę 1941 roku przez węzłową stację kolejową, znajdującą się niedaleko naszego obozu poczęły przejeżdżać wielkie transporty wojskowe z zachodu na wschód. Poza tym szereg podoficerów i żołnierzy niemieckich pracujących w administracji obozu, a będących jeszcze w jakiejś takiej formie fizycznej, zostało powołanych do oddziałów liniowych. Jasne było, że szykuje się jakaś nowa wyprawa wojenna.

W czasie codziennych wieczornych spacerów po jedynej uliczce obozowej, którą przeważałem "Boulevard des Perdus", dyskutowaliśmy aż do znużenia sprawę możliwości konfliktu niemiecko-rosyjskiego. Były dwie partie: optymistów, którzy podkreślali wszystkie informacje, wskazujące na przygotowania wojenne Niemiec przeciw Rosji, i pesymistów, którzy na te wywody odpowiadali argumentem: w Niemczech istnieje potężny obóz zwolenników porozumienia się z Rosją, Niemców z Rosją dzieli bardzo dużo, łączy ich jednak wspólne działania we wrześniu, zresztą — kończyli — Hitler nie robi tego głupstwa, by zaatakować Rosję po prostu dlatego, że nie ma zamiaru iść po linii naszych pobożnych życzeń.

W połowie marca szanse pierwszej partii optymistów niezwykle wzrosły. W obozie poczęto werbować robotników do prac budowlanych. A mianowicie w

pobliżu miasteczka, koło którego znajdował się nasz obóz, zaczęto pośpiesznie wznosić potężne baraki. Przystąpiono do budowy nowego obozu, zakrojonego na olbrzymią skalę. Podoficerowie niemieccy, kierujący pracami, nie ukrywali przed jeńcami, że buduje się baraki dla jeńców rosyjskich.

Ta potworna systematyczność w zbrodni leży widocznie w charakterze natury niemieckiej. Już wielki mistrz Krzyżaków Ulrich von Jungingen idąc na spotkanie rycerzy króla Jagiełły pod Grunwaldem, wioził w taborach kajdany dla jeńców polskich. Kajdany te przydały się potem do pętania jeńców krzyżackich.

Baraki budowane były w tempie błyskawicznym. Jeńcom pracującym przy ich budowie obiecano dodatkową zapłatę. To też w ciągu krótkiego czasu wyrosło w naszych oczach całe miasteczko baraków dla przyszłych niewolników rosyjskich. Zaznaczam jeszcze raz, iż prace te rozpoczęły się w połowie marca 1941 roku.

W maju wojna z Rosją była już na ustach wszystkich. Objęcie przez Stalina stanowiska przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych potraktowane zostało w Niemczech jako jeszcze jedna z oznak zbliżającej się burzy.

W tym to czasie zmieniono nam wartowników. Jeden spośród nowych dozorców, starszy już człowiek, w cywilu właściciel dużego sklepu kolonialnego w najbliższym wielkim mieście, był szczególnie rozmowny. Często mnie zaczepiał gdy przechodziłem przez bramę, wracając po pracy do baraku. Jednego dnia zaczął mnie po przyjacielu.

— "No co tam, zimno?"

— "Można wytrzymać — odpowiadam — a co nowego w polityce?"

— "Z Rosją niedobrze — odpowiada mój kupiec korzenny — Stalin zwąchał się z Litwinowem, a wpływy Molotowa się zmniejszyły. Obaj, to jest Stalin i Litwinow są *deutschfeindlich*."

Tu muszę wyjaśnić co to jest *deutschfeindlich*. Oznacza to człowieka wrogiemu Niemcom. Epitetem tym szafuje się bardzo chętnie. N.p. Roosevelt, Churchill uznani są za *deutschfeindlich*. Pamiętam jak przyszła wiadomość o śmierci Paderew-

skiego, jeden z oficerów niemieckich oświadczył mi z ubolewaniem; jaka to szkoda, jak wielka szkoda; że tak wielki muzyk był *deutschfeindlich*.

— "Stalin nie chce współpracować z Niemcami — ciągnął mój rozmówca — grozi nam wojna z Sowietami."

— "Może jednak da się jej uniknąć — pocieszam go — Rosjanie się was boją."

— "Boją się dlatego, że wiedzą, iż mamy na nich sposoby. Młode pokolenie komunistów rosyjskich jest usposobione nacjonalistycznie, między nimi a nami nie ma właściwie dużej różnicy. Przywódcą tych młodych komunistów jest Molotow, on chce z nami współpracować."

Rozmowę tę powtórzyłem kolegom w baraku. Dyskutowaliśmy nad nią całą noc i doszliśmy w końcu do przekonania, że stosunki niemiecko-rosyjskie weszły w okres krytyczny.

Z rozmów, jakie inni koledy przeprowadzali z Niemcami, potwierdziło się, iż Niemcy liczą poważnie na jakąś rewolucję pałacową w Rosji, przypuszczając, że uda im się wygrać jakąś grupę polityczną przeciw grupie rządzącej. Wymieniano powszechnie Molotowa, jako tego, który ma obalić Stalina. Łudzone się nawet, że Molotow na czele młodych komunistów wezwie Niemców na pomoc przeciw "starym," przeciw Stalinowi. Poza tym Niemcy liczyli bardzo poważnie na Ukrainców.

Ogólnie biorąc, nastroje ich były optymistyczne. Wyprawa rosyjska zapowiadała się raczej jako ekspedycja polityczna. Akcja wojskowa miała mieć na celu jedynie wywołanie wrażenia, poparcie wewnętrznych odruchów rewolucyjnych.

O kampanii zimowej w Rosji nikt nie myślał. Gdyby istotnie Niemcy liczyli się z kampanią zimową w Rosji, to niewątpliwie, skoro z góry przygotowywali baraki dla jeńców, napewno czyniliby jednoczesne przygotowania na zimę.

Stwierdzam jednak, iż na początku czerwca nikomu w Niemczech nawet się o tym nie śniło. Gdyby przeciętnemu Niemcowi polecił kto wówczas przygotowywać się do kampanii zimowej w Sowietach, potraktowałby to jako kiegoś żart.

MARIAN PIOTROWSKI

DZIAŁANIA W EGIPCIE

O ofensywie brytyjskiej w Egipcie można powiedzieć śmiało, że rozwija się zgodnie z przewidywaniami i przypuszczeniami. Trudno było sądzić, ażeby Anglicy mogli uzyskać lepsze wyniki w uderzeniu na doskonale umocnione stanowiska wroga. Dowództwo brytyjskie zastosowało taktykę nader ostrożną, którą generał Montgomery nazwał "rozkruszaniem" oporu nieprzyjaciela.

Powolne przebijanie się wojsk brytyjskich przez zapory stworzone przez Rommla potrwać może jeszcze parę dni. Znawcy wojskowi w Londynie są zdania, że do dnia 10-go listopada rozwinąć się powinna wielka bitwa czołgów /zdanie takie wypowiada sprawozdawca wojskowy "Daily Telegraph" w rozbiórce z dnia 2-go b.m./. Istotnie, wiele na to wskazuje. Dotychczas starcia czołgów nie były na wielką skalę.

Uzbrojenie brytyjskie spisało się tym razem wcale dobrze. Doniesienia z pola walki mówią, że nowe czołgi brytyjskie sprostały swojemu zadaniu i że w utarczkach z niemieckimi "Mark V" i "Mark IV," odnosiły sukcesy. Sądzić też wolno, że angielska siła pancerna jest daleko poważniejsza, aniżeli poprzednio. Komunikaty niemieckie powiadają, że niejednokrotnie czołgi niemieckie walczą z przeważającymi siłami. Włosi w komunikatach swoich podkreślają, że nigdy jeszcze nie widziano w Afryce sił tak olbrzymich jak te, które skupiła Wielka Brytania.

Dalszego rozwoju działań w Egipcie nie sposób przewidzieć dokładnie; pewne próby brytyjskie mówią, że Anglicy starają się również o uzyskanie pewnego oparcia na pobrzeżu poza linią frontu wroga /desanty/. Taktycznie dowództwo brytyjskie dąży do takiego "pryskrzynienia"

/pinning down/ sił niemieckich w pasie przybrzeżnym, ażeby uzyskać większą swobodę manewru na południu. Na razie Anglicy nie ruszyli daleko na południu koło Kufra. Nie wykłuło się dotąd nie jeszcze z działań przeciwko Dakarowi.

Wniosek z tego jasny, że pełna ofensywa afrykańska jeszcze się nie zaczęła i że właściwie mamy ciągle jeszcze do czynienia z opukiwaniem frontu. Uderzenie koncentryczne, które powinno nastąpić—opóźnia się, ale chyba już nie będzie się mogło opóźnić zbyt długo.

NA FRONCIE SOWIECKIM

Położenie na froncie sowieckim wykazuje, że postępy niemieckie w Stalingradzie liczą się na metry a może na setki metrów na północ czy na południe od tej osi, jaką jest Stalingrad. Innymi słowy—ofensywa niemiecka prawie utknęła.

Czy znaczy to, że wojska niemieckie będą się starały przegrupować i przejdą do jakiejś nowej akcji—nie wiemy. Akcja taka wydaje się grubo spóźniona. Zmiany, które nastąpiły w dowództwie niemieckim /na miejsce generała Haldera miał przyjść specjalista od czołgów generał Zeisler/, opóźniają niewątpliwie wszelkie decyzje. Tempo zmian w naczelnym dowództwie Reichswehry jest coraz to poważniejsze. Kampania rosyjska sprzyja znakomicie temu tempu używania się generatów niemieckich.

Doniesienia, jakie nadchodzą przez Turcję i inne kraje neutralne powiadają, że jednak Rosja przygotowuje na zimę poważne działania zaczepne. Niedawno ra-

dio moskiewskie wyraźnie dało do poznania, że gdyby na kontynencie Europy stworzono drugi front, to wówczas Rosja przeszłaby do działań zaczepnych na olbrzymim froncie. Oświadczenie to dowodzi, że Rosja posiada po temu odpowiednie siły.

Zgadza się to z wyrażanymi tutaj kilkakrotnie poglądami, że Rosja posiada duże zasoby sił ludzkich i że rzuci je do ofensywy zimowej, która może przejść zmiarami działania zimy ostatniej. Istnieje bowiem wiele powodów, dla których Rosja skłonna jest rzucić swoje karty w tej zimie znacznie później, aniżeli uczyniła to zimy ubiegłej.

OBRONA STANOWISKA BRYTYJSKIEGO

Po drugiej stronie Oceanu rozległy się w czasach ostatnich głosy, które nacechowane były pewnymi uprzedzeniami w stosunku do Wielkiej Brytanii. Odnosi się to zarówno do wypowiedzi pism amerykańskich takich jak "Life" /w "Liście otwartym do Narodu Brytyjskiego"/, jak i niektórych odezwań się Willkiego po powrocie jego z podróży niemalże dookoła świata.

Na te odezwania się, które napuły sporo krwi zarówno Amerykanom jak Anglikom, odpowiadał dwukrotnie p. Morrison, Home Secretary Wielkiej Brytanii. Zarówno on, jak inni mówcy ministerialni, podkreślili że w ciągu roku od upadku Francji Anglia znajdowała się sama w boju i że wytrzymała ten najgorszy okres. Ale i od chwili, kiedy Rosja, potem USA weszły do wojny, udział brytyjski bynajmniej nie jest ma-

ka handlowa W. Brytanii przewozi olbrzymie ilości broni na cały doświadczone świat. Patroluje ona wielkie obszary mórz, chroni konwoje w podróży, które osiągnęły liczbę 120,000, niszczy nieprzyjaciela. Dzieło jakie spełnia "Royal Navy" jest doprawdy wspaniałe. Napewno nie jest ono doceniane, szczególnie przez narody ładu Europy, które nie posiadają odpowiedniego "zmysłu morskiego."

Dobre się stało, że strona brytyjska wystąpiła w tym spokojnym, ale stanowczym stwierdzeniem, które odsuwa na bok niepotrzebnie szerczące się nastroje czy pogłoski, że wysiłek wojenny tego kraju jest nieznaczny. Fakt, że Rosja weszła do wojny i że wojnę tę prowadzi tak wspaniale nie powinien zamieniać innego faktu: że Wielka Brytania jest już czwarty rok w wojnie i że udział jej w wojnie nie tylko nie słabnie, ale rośnie.

Wielka Brytania posiadała olbrzymie, by tak rzec, zalety, które uzupełniła w tempie zdumiewającym. Flota wojenna tego kraju zyskuje nowe jednostki, marynarka handlowa nadrabia swoje wielkie, jak wiadomo, straty w tonażu. Lotnictwo brytyjskie zrobiło postępy, o jakich nie marzyło się chyba nikomu na jesieni r. 1940. Dzisiaj bowiem lotnictwo to przoduje w świecie i lotnictwo USA długo jeszcze nie dociągnie się do niego ani poziomem sprawności maszyn /szczególnie pościgowców i bombowców nocnych/, ani kadrami pilotów.

Postępy w lotnictwie dokonane przez Wielką Brytanię są naprawdę ogromne. Wystarczy przejechać przez Anglię i porównać wrażenia swoje dzisiaj z wrażeniami z r. 1940-go. Na wszystkie strony

roi się dzisiaj od lotnisk. Anglia stała się naprawdę lotniskowcem u wybrzeża Europy. Rzesza coś wie o tym.

Wojsko lądowe Brytanii dokonało olbrzymiego postępu w czasach ostatnich. Obserwacja działań, jakie rozwijają się w Egipcie wskazuje, że żołnierze brytyjski dokonali naprawdę wielkiego kroku naprzód i że wojsko brytyjskie w miarę rozwoju wojny staje się coraz lepsze. W roku przyszłym wojsko to będzie w pełni wojskiem nowoczesnym, w olbrzymim stopniu zmechanizowanym.

ZDZICZENIE WOJNY LOTNICZEJ

Wspominalismy na tych łamach o rozwoju wojny lotniczej w kierunku pewnego "zdziczenia." Luftwaffe dała świeżo przykład tego zdziczenia atakując zabytkowe miasto Canterbury w czasie dnia; 50 aparatów niemieckich uderzyło na miasto.

Wypad ten, największy atak dzienny od czasu jesieni r. 1940 dowodzi, że Rzesza pokusić się może o tego rodzaju "represje" w stosunku do miast czy to zabytkowych czy przemysłowych. Fakt, że Rzesza rzuca swoje aparaty na takie ataki dowodziłoby, że myśl o rewolucji lotniczej tkwi głęboko w mózgu niemieckim.

Należy się liczyć z tego rodzaju nalotami. Aparaty Luftwaffe częściowo opuściły chyba front pod Stalingradem. Czy poszły one przez Kretę do Egiptu czy też do Francji i Holandii, nie wiemy. Ale trzeba by przypuszczać, że Rzesza nie pozostawi nas w spokoju w czasie długich nocy zimy i markotnych dni, kiedy nisko wiszące chmury stanowią doskonałą osłonę dla ataku.

Londyn, 2-go listopada 1942.

ZBIGNIEW GRABOWSKI

Szkic sytuacyjny

Francja Vichy

B.D.I.C

II*

STOSUNEK DO RZĄDU KAPITULACJI

Rząd Pétain'a jest zasadniczo bardzo niepopularny. Robi się jednak na ogół wyjątek dla samego *Maréchal*, który jest szanowany przez szerokie masy, jako inicjator ruchu "*Travail, Famille, Patrie*" (praca, rodzina, ojczyzna) i przewodca t.zw. "*Révolution Nationale*" (Rewolucja narodowa). Niemcy robią wiele dla podtrzymania tych nastrojów. Rękę ich czuje się w każdym plakacie propagandowym, w szale nalepek i emblematów, który ogarnął Francję. Układ graficzny wielu afiszów przypomina żywo wzory niemieckie. Gdy n.p. przenoszono znioz z "wiernych Metropolii" kolonii afrykańskich do grobu Nieznanego Żołnierza w Paryżu—cała trasa wędrówki płomienia wylepiona była śmieciem, przypominającym żywo dekorację stadionu olimpijskiego w Berlinie w czasie wystąpienia publicznych Hitlera.

Podobizna Marsz. Pétain'a zdobi popielniczki, talerze, chustki do nosa, broszki i spinki do mankietów. Krawaty przymocowuje się agrafkami w kształcie buławy marszałkowskiej ("*Bâton du Maréchal*"). W każdym szanuującym się sklepie na ogołoconej z towarów wystawie figuruje wielka barwna fotografia Pétain'a i cytaty z jego przemówień, upewnijające Francuzów, że ich ojczyzna nie była nigdy tak silna i potężna, tak zjednoczona jak obecnie.

A jednak ten sam marsz. Pétain stwierdzać musi od czasu do czasu, że nie wszystko jest w porządku. Na murach miast pojawiają się n.p. afisze zwrócone przeciw sabotażom, grożące surowymi karami za wszelką akcję przeciw okupantom. Na dworcach i torach kolejowych, na mostach i w fabrykach zjawiają się musza coraz silniejsze postępowanie policji i specjalnych straży, zapobiegające sabotażom. Szerokim masom tłumaczy się w specjalnych afiszach, że zła sytuacja żywnościowa Francji jest wynikiem blokady angielskiej, która nie dopuszcza do kraju nawet... transportów mleka skondenowanego dla dzieci z daru amerykańskiego Czerwonego Krzyża. Brak jednak afiszów tłumaczących, czemu z hal targowych miast i miasteczek znikły ryby z mórz i oceanów, oblewających Francję od północy, zachodu i południa. Czemu brak oliwy, mydła, masła, jajek, królików i t.d. i t.d.

PROPAGANDA RZĄDOWA

Ulice miast francuskich zalepione są plakatami o tematach antyalianckich. Parkan, na który wychodziły przez rok z górą okna mego pokoju zdobyły kolejne plakaty, potępiające ważniejsze posunięcia Anglii. Był między nimi barwny afisz z trzema krzyżami, opatrzonymi napisami: *Dakar, Mers-el-Kebir, Syria*. Syrii poświęcono zresztą szereg oddzielnych plakatów, a "bohaterskich" uchodźców, którzy od "niemoli" angielskiej woli powróci do "wolnej" i wielkiej Francji Pétain'a witano oficjalnie na dworcu, przy słabym zresztą entuzjazmie publiczności. Rozplakatuje się nadto odezwy Marsz. Pétain'a, potępiające n.p. wypad "*commandos'ów*" w St. Nazaire, bombardowania zakładów Renault w Paryżu i t.p.

Pełno plakatów, zachęcających młodych Francuzów do wstępowania do kadry tworzonej obecnie "*Police Nationale*" ("*La France aura la police digne d'elle*"—Francja będzie miała policję godną siebie, głosi napis, poniżej idzie tabela wysokich stosunkowo płac i premii). Armia francuska została zredukowana do rozmiarów mikroskopijnych. Zachęca się jednak młodych Francuzów do wstępowania do broni specjalnych: marynarki wojennej a nawet lotnictwa. Reklamowane są głośno nowe typy samolotów, opracowywane przez nieustające w pracy wielkie wytwórnie lotnicze, które pono podwoiły nie tylko personel ale i produkcję, pracując pilnie i wydajniej, niż przed *armistice'm*.

Plakaty propagują dalej "*Retour à la terre*" (Powrót do ziemi), zachęcają do hodowli nasion oleistych, do tworzenia ekip rol-

nych i leśnych. Popularny "kawał" przypisuje autorstwo jednej z odezwy w sprawie owego "*Retour à la terre*"—przedsiębiorcy pogrzebowemu, który był prezesem komitetu propagandowego w pewnej miejscowości.

Rezultaty tej akcji są jednak nikłe. Trudności żywnościowe Francji występowały coraz jaskrawiej, racje tłuszczów ulegały stałej obniżce, a racje chleba i obniżce i pogorszeniu. Ostatnio wynosiły one 275 gr. dziennie przy równoczesnym braku kartofli. Rynek zasypany jest natomiast jarzynami raczej pastewnymi, przede wszystkim "*rutabagas*" i "*topinambours*"—odmianami brukwi i rzepy o rozmiarach buraków pastewnych i o zbliżonym smaku.

Na wzór Niemiec ogarnia się akcją propagandową szerokie masy młodzieży. To, co się dzieje na tym odcinku, napelnia każdego trzeźwego obserwatora odrazą i obawą o przyszłość. Co będzie, gdy do władzy dojdzie pokolenie, znieprawione w kwiecie wieku, zatrute najgorszymi zarazkami hitleryzmu i faszyzmu? Szkoła daje młodzieży wypaczony obraz dziejów świata ze skleconych naprędce podręczników. Na lekcjach geografii usprawiedliwia się zabory niemieckie, używając wyłącznie nowej mapy Europy. Lekcje śpiewu wypełnione są nauką piosenek typu "*Maréchal, nous voilà*" (Marszałku, oto jesteśmy). Ulicami miast raz po raz suną dwójkami i czwórkami w karnym szyku (tak!) młodzi "*Compagnons de France*", uświadamiani starannie politycznie i pozyskiwani dla organizacji darami w postaci odzieży i obuwia, którego brak daje się zresztą dotkliwie we znaki.

KOMBATANCI Z TAMTEJ I Z TEJ WOJNY

Akcji tej patronuje bogata i szeroko rozgałęziona organizacja "*Légion des Combattants*", propagująca hasła "*Révolution Nationale*"—praca, rodzina, ojczyzna. Do Legionu należeć mogą teoretycznie tylko uczestnicy wojen: światowej i obecnej. Ale praktycznie kadry Legionu stoją otworem dla każdego obywatela, który zapisze się może do organizacji, jako "*volontaire de la Révolution Nationale*" (ochotnik Rewolucji Narodowej).

Organizacje te mają duży wpływ na prasę i życie codzienne. One rozporządzają zasilkami dla rodzin jeńców, one rozdają odzież i żywność, organizują punkty, w których wydawana jest bezpłatnie t.zw. "*soupe nationale*" (zupa narodowa), pośredniczą w sprzedaży jarzyn i owoców, zajmują się zbiórką metali, przydzielają działki pod uprawę jarzyn, wydają kupony na odzież wzamian za dostarczone do punktów zbornych stare ubrania, które ulegają przeróbce na przedzie i t.p. Widziałem na własne oczy patetyczne wezwanie do wszystkich "*Volontaires de la Révolution Nationale*", by zgłaszali się do lokalnej organizacji z menażkami po kapustę kwaszoną ("*choucroute*").

Do spraw, które najbardziej pasjonują szerokie warstwy ludności należy sprawa jeńców. Marsz. Pétain przypomina stale, że zawieszenie broni zostało zawarte na takich warunkach, iż "*dignité*" i "*honneur*" (godność i honor) Francji zostały uratowane. Jeńców zwalnianych z obozów witają przeto na dworcach orkiestry—uważani są oni "*en bloc*" za bohaterów narodowych. Poległych i rannych uważa się nie tyle za bohaterów, ile za ofiary przewrotnej polityki angielskiej.

POLITYKA WYDAWNICZA

Z księgarń usuwane są książki angielskie /z wyjątkiem podręczników do nauki języka angielskiego i tekstów klasycznych/. W szkołach wprowadza się język niemiecki, kontynuując jedynie naukę angielskiego dla zaawansowanych i dla nielicznych amatorów.

Usuwa się także z księgarń wydawnictwa antyniemieckie. Mimo wielu starań nie mogłem nawet wypożyczyć egzemplarza książki Siegfrieda "*La victoire des vaincus*" (Zwycięstwo zwyciężonych). Nie udało się także sprowadzić z Paryża podręcznika historii polskiej prof. Haleckiego (w języku francuskim), choć

teoretycznie sprowadzanie książek z zony okupowanej było możliwe. Bojkotowani są pisarze pochodzenia żydowskiego i ci wszyscy, którzy opowiedzieli się za de Gaulle'm i opuścili Francję. Na indeksie n.p. jest książka Ewy Curie o Marii Skłodowskiej-Curie.

Wystawy księgarskie zawalone są natomiast wydawnictwami propagandowymi i przekładami z niemieckiego. Firma Bernard Grasset wydała szereg poczytnych, żywo napisanych a zdecydowanie antyangielskich książek z wojny obecnej o Dunkierce i kampanii czerwcowej. Jest między nimi książka p.t. "*Angleterre en guerre*" (Anglia w wojnie) pióra oficera marynarki francuskiej, który po kilkumiesięcznym pobycie w Anglii w charakterze internowanego powrócił do Francji. Książka jest paszkwilem, którego całą potworność może ocenić w pełni ten, kto jak ja, ma możność porównania stosunków, panujących we Francji i Anglii.

Wśród wydawnictw, dotyczących wojny 1940 r. stosunkowo najbardziej interesująca jest relacja powieściowa Barancelliego: "*Les vingt-six hommes*" (Dwudziestu sześciu) z kilkoma życzliwymi wzmiankami o Polakach.

OPINIA O POLAKACH

Opinia o udziale Polaków w walkach na terenie Francji jest dodatnia: nie słyszałem oceny ujemnej. Stawia się ich, jako przykład, podnosząc zwłaszcza fakt, że z narażeniem życia oślaniali ewakuację ludności cywilnej. Jeńcy przybywający z obozów w Niemczech opowiadają cuda o zmyśle organizacji i zaradności Polaków, którzy, jako dawniej przebywający w *Stalagach* i *Oflagach* przyczyniali się wydatnie do lepszej organizacji życia obozowego francuskich towarzyszy niedoli.

Słyszałem bezpośrednio z ust jeńca Francuza, który powrócił do Aix-les-Bains, że Polacy umieli stworzyć sobie lepsze warunki egzystencji obozowej od Francuzów. Kucharze ich przyrządzają starannie, czyszczyli i pomysłowicie jadło, większa jest dbałość o czystość w barakach, kuchniach i ubikacjach. Francuz był szczególnie zaskoczony tym, że Polacy myli się na dworze nawet wtedy, gdy było już bardzo chłodno i że do zdobycia wody do mycia i kąpieli przywiązywali przesadnie wielkie znaczenie.

Uderzały także Francuzów estetyczne dekoracje świetlic i kaplic obozowych, imponowały im polskie zespoły teatralne i chóry. Wzorowali się nawet na Polakach przy organizowaniu kursów naukowych i zawodowych. Francuzi, byli jeńcy, uważają ponadto, że jeńców polskich cechował lepszy "moral". Uważali oni Polaków za swych opiekunów i łączników z władzami obozowymi /znajomość niemieckiego, uczynność/.

Nawiasem tu dodam, że podobnie ustosunkowali się Polacy do jeńców sowieckich. Władze niemieckie jednego ze *Stalagów* wydały ponoć zakaz salutowania Polaków (bez względu na szarżę), który jeńcy sowieccy, przebywający w tym samym obozie, wprowadzili samorzutnie, jako wyraz wdzięczności za opiekę w pierwszym okresie pobytu.

Jeńców francuskich zwalniali Niemcy stosunkowo łatwo. Powracają więc do domów: ojcowie kilkorga dzieci, przedstawiciele pewnych zawodów, wreszcie—chorzy. Śmiertelność wśród powracających jest bardzo znaczna, wywołuje ją przede wszystkim gruźlica. Panuje ona ponoć powszechnie w obozach. Znany lekarz francuski, który specjalnie interesował się tą sprawą, spodziewał się poważnego wzrostu śmiertelności wskutek gruźlicy, rozwijającej się łatwo u osobników niedożywionych a przebywających w gromadzie, w złych warunkach higienicznych.

PEJZAŻ MIAST FRANCUSKICH

Ogólny widok miast francuskich jest w najwyższym stopniu przygnębiający. Przepisy urzędowe o "*défense passive*" przestrzegane są ściśle. Zaciemnianie obowiązuje nadal w całej Francji ukrywając cele przed lotnictwem Sprzymierzonych. Na ulicach przeważają kobiety, w hałaśliwych chodakach drewnianych, ubrane

w zniszczone suknie i palta. Stoją ciekliwie w długich oknkach, czekając godzinami na mikroskopijną porcyjkę mięsa czy odrobinę ciemnego gwieńskiego miodu. W pierwszych miesiącach nowego *régime'u* zdobywano się czasem na wesole kawały, urozmiacono czas czekania plotkami i śmiechem. Z czasem nastrój przygnębienia i bierności opanował wszystkich dokoła.

Masy francuskie czekają. Na co?—Na jakieś niespodziane rozstrzygnięcie, które da Francji udział w zwycięstwie mimo win i grzechów rządu Pétain'a?—Na desant amerykański, który pionunem kary uderzy w najeźdźcę, przynosząc łatwe wyzwolenie? Trudno mi to określić. Nad tym samym zagadnieniem głowią się lokalni *gaulliści*, którzy bezskutecznie szukają klucza do serc współbraci. My, Polacy, chcielibyśmy przełać w umysły Francuzów całą naszą gorzką wiedzę o konieczności ofiar i bezpośredniego udziału w walce. Średniowiecze znało chorobę nietwórczego smutku—"acedię". Myślę, że zbiera ona we Francji liczny plon ofiar.

Zjawisko małego przyrostu naturalnego, tak charakterystyczne dla Francji od lat wielu, wystąpiło teraz na jaw w całej jaskrawości. Na ulicach uderza brak dzieci—zwłaszcza niemowląt. Redukuje się klasy w szkołach, podwyższa premie dla "*familles nombreuses*" (rodziny dzietnej), przydziela hojnie racje żywnościowe kobietom w ciąży i niemowlętom. Niewiele to jednak pomaga i minimalnie osłabia rozmiary katastrofy.

Wielokrotnie zdarzało mi się przebywać autobusem trasę, przebiegającą przez kilka ludnych pono dawniej miasteczek—świadczą o tym budynki merostwa, szkoła, duża ilość starych oberży i sklepów. Dziś pustka głucha dokoła—gdzieniegdzie na progu grzeje się na słońcu starzec, zapatrzonej w szczyty alpejskie lub oknem wygląda smutna młoda dziewczyna. Gdy wreszcie usłyszy się gwar głosów dziecinnych, zabrzmi obca tym stronom nuta—dzieci mówią inaczej, niż otoczenie, do którego przywykliśmy. I nic dziwnego—to mali uchodźcy alzaccy i lotaryńscy.

Łączyło nas z nimi ciche porozumienie, łączność braterska i sympatia. Święty Mikołaj i *Père Fouettard* po obdarzeniu alzackich dzieci przychodził do naszej jasnowłosej gromadki dzieci polskich, zwiędziały się, że jeszcze i w tym domu są dzieci, wygnane z domów, resztkami młodej pamięci przypominające sobie, jak to było dwa, trzy lata temu w czasie ostatniej Gwiazdki w Polsce. Starsi, mężowie oddzieleni od żon, wygnani z domostw rodzinnych w ciągu gozdziny, księża, którym opuścić kazano parafie, przychodzili na długie rozmowy, pytali, kiedy się to skończy, kiedy wrócą wreszcie, zazdrościli nam naszych lotników, naszego wojska i naszej pozycji w świecie. Myślą wracam do nich najchętniej. Wiem, że doczekają niezłamanymi chwilami, gdy będą mogli być Sprawie użyteczni i krew swa dadzą za Francję, zapominając o wielu złych chwilach i wielu powodach goryczy.

PROCES TRZEŻWIENIA

Przyznać bowiem trzeba otwarcie, że trudności żywnościowe, propaganda niemiecka i walka z "niebezpieczeństwami", grożącymi Francji ze strony cudzoziemców, komunistów i masonów odwracają w wysokim stopniu uwagę Francuzów z "*zone libre*" (część nieokupowana) od wroga Nr. 1—Niemiec. Nie zetknęli się z nim bezpośrednio, nie widzieli na własne oczy okrucieństw okupantów, podzieleni na departamenty, będące teraz bardziej, niż kiedykolwiek "państwami w państwie"—nie zdają sobie w większości sprawy z oczywistego dla Polaków faktu, że "*zone libre*" jest tylko pewną odmianą okupacji.

Oczy otwierają się jednak coraz większej ilości Francuzów. Dzieje się to na skutek powrotu jeńców, wynędzniałych i chorych, pod wpływem listów i fotografii, nadchodzących z *Oflagów* i *Stalagów*, pod wpływem relacji z "*zone occupé*" i wreszcie po prostu pod wpływem braku chleba, wina, mięsa i wzrastającej drożyzny. Jeśli sytuacja żywnościowa

Francji będzie się nadal pogarszać w tym samym tempie—a tak być powinno—spodziewać się należy wybuchu rozruchów głodowych. Przez nie, jako fazę pośrednią—dojść będzie można do zorganizowanej akcji przeciw okupantom. Zarodkiem tej akcji jest przejawiająca się coraz częściej dążność do ukrywania żywności i próby oporu w stosunku do lotnych komisji, rekwirujących nabiał, jarzyny i owoce po wsiach.

Tu przypomina mi się potwarzana pocichu anegdota: w pewnym miasteczku sabaudzkim jedna z nielicznych kur wpadła pod jeden z nielicznych autobusów /oczywiście: gazożenowych/ i śmierć pod nim znalazła. Poprzedniego dnia ukazały się na murach miasta surowe zarządzenia, grożące karami tym wszystkim, którzy uchylać się będą od dostarczania jaj, zniesionych przez kury będące ich własnością, do punktów zbornych, skąd odsyła się je rzekomo do bardziej wygłodzonych departamentów, a w rzeczywistości do Niemiec lub Włoch. Przejechała przez autobus kurę przybito do drzwi merostwa z napisem: "Wolałam umrzeć, niż nieść jaja dla Niemców".

Nocami na murach zaciemnionych miast pojawiają się napisy: "*Vive de Gaulle*" i—bardzo często znak: V. Widać go wszędzie wczesnym rankiem, zanim zle a gorliwe rece nie usuną go z chodników, drzwi, parkanów. Pétainiści dopisują do nich często literę P.—co daje V.P.—*Vive Pétain*.

Po doświadczeniu władzy zniawidzonego powszechnie Laval'a oburzenie było powszechne. Wydawało się, że nominacja ta mieć może ogromne znaczenie na przyszłość, odwracając wielu dotychczasowych zwolenników Vichy od współpracy z rządem kolaborantów. Popularnym motywem zdobniczym parkanów i murów stały się szubienice z postacią Laval'a i napisem "*Laval à mort*". Analogiczne życzenie kierowano pod adresem Doriot'a i Darlan'a.

Z ust do ust szerzy się wierszyk: "*Plus de vin, plus de pain—vive Pétain* (nie ma wina, nie ma chleba—niech żyje Pétain). Z rąk do rąk przechodzą odezwy przepisywane pracowicie po nocach, wzywające do słuchania zakazanych audycji radiowych, żądania podwyższenia racji chleba do 500 gramów dziennie, zwiększenia racji wina—i walki z Niemcami przez sabotaże. Hierarchia godna zapamiętania.

"RECUPERATION"

Z ulic miast francuskich znikły wszystkie niemal pomniki brązowe. Zrazu działo się to pod pozorem odnawiania—ludność wierzyła w to naiwnie. Zjawisko przybrało jednak charakter masowy. Ograniczono się do stwierdzonych naocznie faktów. I tak n.p. w Aix-les-Bains zaczęto od popiersia królowej Wiktorii na *Place du Revard*. Z kolei zabrano lwy z parku, wreszcie zniknęły począły pomniejsze pomniki i tablice. W pobliskim Chambéry usunięto olbrzymi pomnik "*La Savoyarde*", wzniesiony na pamiątkę przyłączenia Sabaudii do Francji. Na pustym cokole pojawiają się raz po raz wiązanki kwiatów. Usunięto nadto z parku miejskiego w Chambéry piękną statuetkę J. J. Rousseau dęta La Vallette'a. W Grenoble zabrano pomnik *Chevalier Bayard*. To samo dzieje się w całej zonie nieokupowanej. Ludność przebąkuje o bliskiej konfiskacie dzwonnów kościelnych. Pomniki zabierane są nocami, wstydliwie, w tajemnicy przed ludnością.

Gaulliści zdobili gdzieniegdzie ukryć drobne zabytki i pamiątki brązowe. Tak np. w Aix-les-Bains zdjęto i ukryto tablicę brązową ku czci angielskiej parry królewskiej, wmurowaną w ławkę betonową na *Promenade des Anglais*. Na miejscu tablicy widniał przez kilka dni napis: "Ten metal nie nadaje się na armaty niemieckie". O królu greckim, który doczekał się w tejże miejscowości pomnika marmurowego, mówi się powszechnie, jak o szczęściarzu—pomnikom marmurowym nie grozi oczywiście t.zw. "*recuperation*".

Ta "*recuperation*" jest symbolem Francji Vichy.

LUDOMIR DANILEWICZ

ARMIA POLSKA NA WS

Droga do miejsca koncentracji

Gdzieś, na Środkowym Wschodzie, we wrześniu 1942.

WEDŁUG SŁÓW ODWIECZNEJ PIOSENKI

Nigdy jeszcze dotychczas w tysiącletnich dziejach polskiego Czynu Zbrojnego popularna piosenka o polskim "żołnierzu-tulaczku", co "szedł borem, lasem", "przymierając z głodu czasem", nie była w takim stopniu odzwierciedleniem rzeczywistości, jak w czasie wojny obecnej. Nigdy dotychczas nie była ona ilustracją prawdy tak wspaniałej i tak heroicznej. Zródzona w głębi prostych serc żołnierskich, dostosowana do skromnej skali liczbowej i geograficznej ówczesnych tulaczek żołnierza polskiego po szerokim świecie, stała się oto dziś niespodzianie nicią przewodnią epopei wojennej na miarę olbrzymią.

Nie tylko "borem, lasem" szedł w swej obecnej wędrówce żołnierz polski przez cztery części świata. Szedł przez długi szereg krajów Europy, Afryki, Azji. Przedzierał się skrycie, ciemną nocą, przez faliste równiny i zalesione góry pogranicza Rumunii i Węgier. Przemierzał twardym krokiem prowincje słonecznej Francji. Zagościł po raz pierwszy na wyspiarskiej ziemi angielskiej. Zabłąkał się do Szajcarii i Hiszpanii. W Związku Sowieckim, w jego bezkresnych lasach i stepowych równinach przeżywał cud odrodzenia armii polskiej. Deptał gorący piasek Libii i Egiptu, kamieniste pustynie Iranu i

Iraku, spałał się w słońcu Palestyny i Syrii.

Był wszędzie. Szedł dróg tysiącem—do jednego celu. I "borem, lasem", i przez pustynie i przez tundrę, przez góry dziesięciu krajów, przez rzeki czterech części świata. Wszędzie walczył, wszędzie niósł w swej heroicznej tulaczce żywą wieść o Polsce. Dziesiątki tysięcy "boskich szaleńców" płynęły ze wszystkich stron stu strumieniami, aby na przekór wszelkiej logice i rachunkom prawdopodobieństwa połączyć się wreszcie w jedną całość i stworzyć na nowo potężną, odrodzoną polską siłę zbrojną.

I doszli. I osiągnęli swój cel. Bo oto teraz na oczach naszych rodzi się największy cud: tworzy się z dziesiątków tysięcy tych polskich żołnierzy-tulaczy nowa Armia Polska na Wschodzie. Jest już rzeczywistością i realną siłą. Jest faktem, z którym liczyć się musi cały świat. Rośnie z dnia na dzień, krzepnie i niebawem przemówi gromkim głosem swego oręza.

DROGA DO MIEJSCA KONCENTRACJI

Dowódca Armii Polskiej na Wschodzie generał Anders, odbył niedawno inspekcję wojsk wchodzących w skład tej armii i koncentrujących się w chwili obecnej na pustyni, "gdzieś na Środkowym Wschodzie." Miejscowość K., dokoła której obozują dywizje formujące się obecnie nowej armii polskiej, znajduje się poza

granicami Iranu, o wiele setek kilometrów od jego stolicy. Dwa dni jazdy samochodem potrzeba, aby tam dotrzeć. Dwa dni barwnego, pasjonującego filmu, od którego po prostu oczu oderwać nie podobna, tak jest ciekawy i pociągający.

Wzdłuż całej drogi rozrzucone są polskie obozy przejściowe dla wojsk przejeżdżających obecnie masowo z wybrzeży Morza Kaspijskiego do nowego miejsca postoju. W obozach tych żołnierze nasi nocują i odpoczywają. Rozkład jazdy tych transportów jest pedantycznie dokładny. Od obozu do obozu—jeden dzień jazdy. Podróż trwa szereg dni, albowiem transporty wojskowe przesuwają się bez porównania wolniej, niż my—z Generałem.

I tak na całej tej nowej trasie polskiej tulaczki wojskowej rozsiano małe miasteczka namiotów, nad którymi powiewają polskie, białe-czerwone chorągwie. Całą tę ziemię, jałową, spaloną przez słońce, kamie-

Generał Anders przemawia do żołnierzy

nistą, przemierzy w swej nowej wędrówce żołnierz polski. Pozostawi po sobie wspomnienie polskiej siły zbrojnej i groby tych, którzy nie doszli do miejsca przeznaczenia, gdyż za bardzo byli zmęczeni.

Ileż tych transportów mieliśmy po drodze! Długimi wężami, po serpentynach górskich, sunęły kolumny samochodów ciężarowych, naładowanych naszymi żołnierzami w miękkich, szeroko-skrzydłych australijskich kapeluszach. Zakurzeni, zmęczeni, ale zawsze i niezmiennie weseli. Z wieloma z pośród nich rozmawiałem po obozach przejściowych. Wszyscy byli rozradowani, niecierpliwymi. Wszystkim promieniały twarze na samą myśl o tym, że jadą na miejsce koncentracji nowej, potężnej armii polskiej. Wszyscy pałali żądzą walki. Jakże krzepiące były rozmowy z tymi dziećmi najrozmaitszych dzielnic Polski. Bo oni nie zwątpili ani na chwilę. Oni zawsze wierzyli w to, co obecnie staje się niezaprzeczną rzeczywistością. I doczekali się.

Droga nasza do K. dała nam jeszcze jedno, niezwyklej miary widowisko. To obraz krzepnących, potężniejących sił naszej aliantki, Wielkiej Brytanii, zdemontrowany nam w całej potędze. Trzeba było widzieć, tak, jak myśmy widzieli, te tysiące samochodów, te kolumny wojsk, te czołgi i samochody pancerne, tę artylerię Wielkiej Brytanii, aby mieć wyobrażenie o rozmiarach i znaczeniu tego, co Anglia tworzy obecnie tutaj, na Środkowym Wschodzie. Chwilami szosa była do tego stopnia natoczona samochodami wojskowymi, żeśmy po prostu nie mogli nią przejechać. Nieporównane, krzepiące widowisko. . . . Przekonywający dowód, że nie jesteśmy tu i nie będziemy sami. Że obok nas, ramię przy ramieniu, mamy potężnego sprzymierzeńca i przyjaciela, który wraz z nami walczy o bliźniaczo podobny cel.

POŚRODKU OAZY PALM DAKTYLOWYCH

Miejscowość K., dokoła której koncentruje się obecnie nasza Armia Polska na Wschodzie, jest to mała pustynna osada arabska, położona, wśród wielkiej oazy, pełnej palm daktylowych. Ot, taka sobie pustynna osada i oaza, jakich setki widziało się w Libii, Algierze czy Tunisie. Rzeczka płynąca wśród drzew palmowych, napóć rozwalone domki z suszonej ziemi, hałaśliwy, niemilosierne brudny wschodni bazar, kawiarnie, w których poważni brodaci jegomoście w turbanach pociągają margile i piją herbatę z maleńkich filiżaneczek i daktyli, wszędzie daktyli, morze daktyli.

Dokoła tej osady, w promieniu wielu, wielu kilometrów rozmieściły się obozy naszych wojsk. Są to całe miasta białych namiotów, rzuconych między wiecznie błękitne niebo i kamienistą pustynię. Miasta te nieraz dość znacznie oddalone od siebie, żyją swoim własnym, odrębnym życiem. Szybko wytworzyła się tu

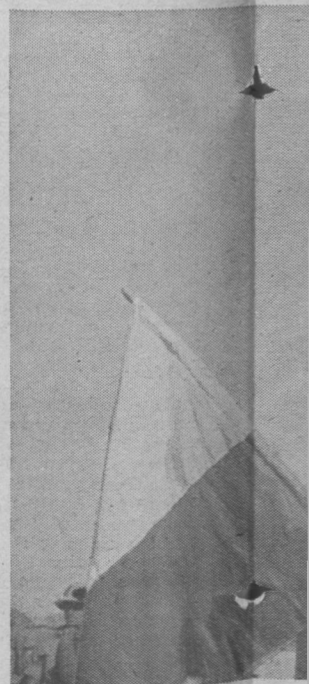
Miejscowość K., w pobliżu której

się z każdą chwilą. Wszędzie widać grupy spacerujących i rozmawiających z ożywieniem oficerów, strzelców, "Pestki." Co chwila suną naładowane wojskiem i materiałem samochody.

"OGNIŚKO" JEDNOJ POLSKIEJ POD DALEKIM NIEBEM

Wieczorem, z nastaniem zmierzchu, jedziemy na Ognisko, którym n-ta Dywizja wita Dowódcę Armii. Po kilkunastu minutach jazdy przybywamy na miejsce. Przed nami jest wielki plac, dokoła którego w rzędach rozsiadły się tysiące żołnierzy. Plac oświetlony jest wielką ilością lamp naftowych, zawieszonych na drutach. Z daleka robi to wrażenie prawdziwej iluminacji. Pośrodku płonie jasne, ogromne ognisko. W chwili przybycia Generała orkiestra dywizyjna gra hymn narodowy.

Przedstawienie zaczyna się wierszem powitalnym. Po tym wstępie rozwija się przed oczyma widzów barwna seria obrazów regionalnych, ilustrujących muzyką, śpiewem, tańcem i deklamacją zwyczajne ludowe poszczególnych dzielnic naszego kraju. Jest Krakowskie i Lwów, Polesie i Mazury, Kujawy i Kaszuby, Śląsk . . . Wirują pary w rytm mazura, oberka i kujawiaka. Skrzypce zespołu

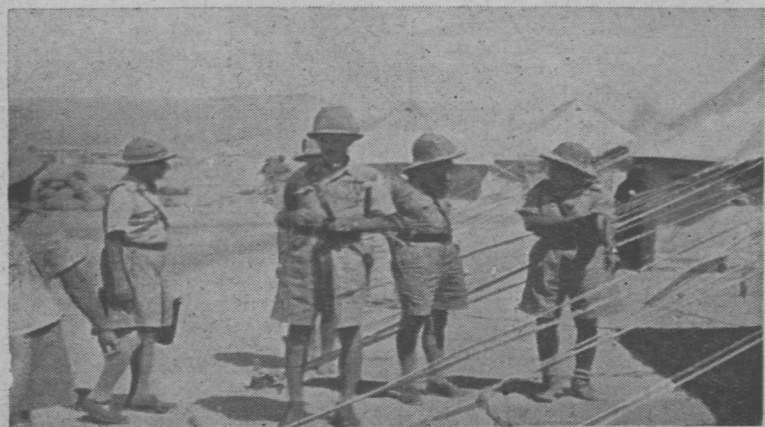

Dowódca Armii Polskiej na

smyczkowego to zaplakują się w tęsknej melodii polskiej, to dźwięczą zawadiackim rytmem krakowiaka i oberka. Wszystkich obecnych ogarnia wielkie, głębokie wzruszenie. Bo przecież Polska, najprawdziwsza, nasza Polska na tej dalekiej, azjatyckiej ziemi . . . Polska o tysiące mil od Kraju, na pustyni . . . Jak wielka i niespożyta musi być moc Jej dzieci, jeśli po tylu cierpieniach potrafiły one przenieść nietknięte na tę obcą ziemię swe polskie serca, polskie

Wśród białych namiotów

WSCHODZIE

Korespondencja własna "Polski Walczącej"

B.D.I.C

żyć, że broń i zaopatrzenie dostaniecie pierwszorzędne i najbardziej nowoczesne. Trzecim okresem będzie czas boju. Wierzę i wiem napewno, że ten trzeci okres nikomu z was wstydu nie przyniesie. Wiem, że walka da rezultat korzystny dla nas i że nie zawiedzie ani przelożonych waszych, ani sprzymierzeńców, ani Kraju. Będziemy walczyć o Polskę wielką, wolną i szczęśliwą. Ale ona musi być większa, potężniejsza i szczęśliwsza, niż ta z 1939 r. Wszyscy jesteście przekonani o tym, wszyscy czujecie to, wszyscy będziecie bić się za to. I dlatego, mając taką właśnie Polskę na myśli, wznoszę okrzyk: "Niech żyje Polska!"

Po skończonym przemówieniu gen. Anders zaintonował hymn narodowy, podchwytany chórem przez wszystkich obecnych, a potem — "Rotę".

DWA PRZEMÓWIENIA

Po ognisku, odbyła się kolacja, wydana na cześć Generała przez dowódcę n-tej dywizji. Przy de-

General Anders dokonuje przeglądu

serze, po krótkim przemówieniu powitalnym dowódcy dywizji, płk. O., zakończonym toastem na cześć Naczelnego Wodza, zabrał głos Szef Sztabu, gen. Klimecki. Podkreślił on historyczne znaczenie obecnego momentu połączenia się dwóch polskich sił zbrojnych: tej z Z.S.R.R. i tej z Bliskiego Wschodu. "Połączenie to" — ciągnął dalej gen. Klimecki — "następuje właśnie tutaj, na Środkowym Wschodzie. Naczelnny Wódz, nie mogąc sam przybyć na tę wielką chwilę, delegował mnie specjalnie, abym był obecny przy tym połączeniu. Jeden duch i wspólny cel ożywiają wszystkich żołnierzy polskich, bez względu na to, gdzie oni się znajdują: w Anglii czy Rosji, Egipcie czy Palestynie, w Iranie czy Iraku."

Po generale Klimeckim, przemówił generał Anders. W krótkich słowach wyjaśnił te wszystkie trudności, jakie trzeba było przezwyciężyć przy łączeniu obu armii. Polskie Siły Zbrojne na Środkowym Wschodzie złożone są z różnych elementów, przybyłych z rozmaitych stron. Dopiero teraz, w Egipcie i Palestynie, dowiedział się General, że dzieła tam elementy, składające się na nową Armię Polską na Wschodzie, na trzy części: "Ramzesów" t.j. tych, którzy już od dość dawna przebywają na Bliskim Wschodzie i już nawet tam się bili. "Lordów" t.j. tych, którzy przybyli tu z Anglii, wreszcie "ubogich krewnych" przybyłych ze Związku Sowieckiego. Różnice te jednak — stwierdził ze śmiechem General — zatary się bardzo szybko. "Lordowie" przywieźli wprawdzie ze sobą z Anglii całe bogactwo, ale cóż? — szybko skonsumowali wszystko, rozdali i wkrótce stali się zupełnie podobni do "ubogich krewnych" z Rosji.

Armia, jaką stworzyliśmy w Rosji i tutaj, jest zaprawdę wspaniała. Narodziny jej nie obeszły się bez trudności, ale w chwili obecnej trudności te zostały już całkowicie przezwycię-

ne. Wielką pomoc w tym dziele okazał gen. Klimecki.

W dalszym ciągu swego przemówienia General Anders wspominał o swych rozmowach z premierem Winstonem Churchillem, szefem sztabu wojsk imperialnych gen. Brookem i in., podkreślając lojalność, solidność i wielką przyjaźń, jaką Anglicy wykazali w tych pertraktacjach. Anglia związała się przymierzem z Polską i w pełni dotrzymała swych zobowiązań. I my także, z naszej strony będziemy do końca walczyć ramię przy ramieniu z W. Brytanią, aż do zupełnego zwycięstwa.

"Jest dziś wśród nas" — kontynuował gen. Anders — "oficer łącznikowy armii Stanów Zjednoczonych, major Szymański. Fakt ten napełnia nas najgłębszą radością. Stany Zjednoczone nie przystąpiły wprawdzie do wojny od razu z początku, lecz dopiero znacznie później. Ale my, Polacy, wiedzieliśmy doskonale, że Ameryka weźmie czynny udział w wojnie i że stanie po stronie tych, któ-

Typowa ulica w mieście K.

skoro uderzymy, odgłos tego uderzenia doszedł nie tylko do naszych wrogów, nie tylko do sprzymierzeńców, ale przede wszystkim — do Kraju. Bo dla kraju będzie to oznaczać jutrztenkę nadziei."

"Macie tu dwa ważne obowiązki do spełnienia" — mówił dalej gen. Anders — "po pierwsze pamiętać wciąż winniście, że sądzić was będą nie tylko wedle waszego męstwa, lecz również wedle waszego zachowania się. Pamiętajcie, że każdy z was niesie odpowiedzialność za honor Polski, że każdy stanowi jak gdyby kawałek Polski tutaj, na Środkowym Wschodzie. Po drugie — zastanówcie się chwilę nad tym, że łączycie się teraz w jedną armię z jednostkami naszymi, które walczyły w Afryce, w pustyni. Oni bili się pięknie i dzielnie, a do was odnosili się zawsze z prawdziwym sentymentem i z sercem. Nie zapominać o tym nigdy. Odplaciecie się im takim samym uczuciem. Pamiętajcie, że jest tylko jedna wielka armia polska, bez względu na to, czy będą to nasi najlepsi, ci z kraju, codziennie setkami mordowani, czy ci inni, w Anglii, ci w Palestynie, czy wreszcie — wy tutaj."

"Polski nikt nam za darmo nie da. Musimy zdobyć ją własnym, ciężkim trudem, walką, krwią. Wielu z nas nie doszło tutaj i pozostało tam, na cmentarzach. Wielu padło z wyczerpania u progu biur rekrutacyjnych i nie podniosło się już więcej. Wielu słabych odpadło po drodze. Ale to, co pozostało i co stoi obecnie

przede mną, jest tak zdrowe i mocne, że z takim wojskiem można dokonać cudów. I wierzę mocno, że dokonamy ich."

"Wiem, że cierpicie tu różne niedostatki, ale to są rzeczy małe, drobne. Macie chwilowo niewygodne kwatery, ale to jest przejściowe, a zresztą — i to także jest rzeczą małą. Rzeczą wielką jest tylko Polska, o którą walczymy. Polska potężna i szczęśliwa."

A potem była defilada. Długo, długo szły przed Generałem szeregi armii. Prężyły się piersi na baczność, błyszczały oczy, uśmiech krasał twarze, gorzały lica. Równo, rytmicznie, we wspaniałej formie, szedł pułk za pułkiem. Toczyła się lawina ludzka. General spokojnym, uważnym wzrokiem patrzył na maszerujących przed nim żołnierzy. Może myślał o tych mroźnych dniach rosyjskich, gdy z bezdomnych gromad wygnańców zaczął tworzyć tę armię...

POŻEGNANIE

Noc znowu przesłała się z dniem. Przedświt. Od seledynowego tła rozjaśniającego się nieba odcina się wyraźnie białoczerwona chorągiew obozowa na szerokim maszcie. Szykujemy się do odjazdu. Żegnamy białe miasto namiotów, żegnamy żołnierzy naszych. I tych w hełmach szturmowych, i tych w szerokoskrzydłych australijskich kapeluszach, i tych w kaskach tropikalnych. Żołnierzy naszych, którzy zapatrzeni w Polskę, czekają na Czyn.

ROMAN FAJANS

Oficerowie brytyjscy i oficer amerykański

Najmłodszy wojak

Przeгляд skończony. Czworobok zacieśnia się i General zaczyna przemawiać do żołnierzy.

"Z rozkazu Naczelnego Wodza następuje obecnie połączenie naszej Armii na Wschodzie. Tym samym podkreślono, że chcemy mieć całą naszą armię w garści. Chcemy ją mieć w całości, aby, Musée de Grasse, Alpes-Maritimes

izu której dokonywa się koncentracja

byczaje i obraży!
Pustynia dokoła jest cicha i bezkresna. Na ciemnym niebie mrugają miliardy gwiazd, o ileż jaśniejszych i promienniejszych, niż u nas w Kraju. Pośrodku placu, coraz wyższym, jaskrawym płomieniem bucha ku niebu ognisko. Płyną ku nam kochane dźwięki tak dobrze znanych melodii. Dźwięki naszego dzieciństwa, naszej Ojczyzny. Zapachy naszych pól i lasów. Szmer naszych rzek. Dźwięk naszej mowy. Jest dziwnie spokojnie i dobrze tej gorącej nocy pośród naszych żołnierzy Armii Polskiej na Wschodzie...

"WIĘKSZA, POTĘŻNIEJSZA I SZCZĘŚLIWSZA"

Po skończonym przedstawieniu General Anders podchodzi do ogniska i zaczyna przemawiać.

"Gdy słyszycie takie piosenki i wiersze, jak dziś wieczorem, gdy widzicie nasze, polskie tańce ludowe, napewno dusza każdego z was ulatuje na dłuższą chwilę tam, daleko, ku krajowi, ku komuś bardzo bliskiemu i kochanemu. A myśląc o tym kochanym i bliskim, myślicie równocześnie i o Kraju, o Polsce. Szczęśliwy jestem, że mogę dziś przemawiać do Was w obecności prawdziwych przyjaciół naszych: przed-

kiej na Wschodzie odbiera defilade

stawicielei sprzymierzonych armii brytyjskiej i amerykańskiej" (w tym momencie wszystkie oczy kierują się ku obecnym oficerom angielskim i oficerom łącznikowemu armii Stanów Zjednoczonych, majorowi Szymańskiemu). "Chciałbym powiedzieć Wam: pierwszy etap waszej wielkiej drogi macie już za sobą. Obecnie rozpoczynacie okres drugi: przygotowania do walki i co najważniejsze, otrzymacie broń. Z największym zadowoleniem mogę wam oświad-

Wcale nie „thrilling”

Leonarda poznałem kiedyś w pościgu. Zaczęło się od pogody, jako że od innego tematu angielska konwersacja zacząć się nie może, a skończyła na wymianie adresów i obietnicy korespondencji. Wkrótce też otrzymałem długi, nieczytelny list, w którym Leonard prosił między innymi, abym w granicach możliwości ze względu na tajemnicę wojskową, opisał życie myśliwców, które musi być ogromnie thrilling.

—“Przykro mi robić ci zawód — odpisałem Leonardowi — ale od naszej strony nie dostrzegamy żadnego thrill'u w naszym życiu. Readiness — to bardzo nudne siedzenie w tych żółtych kamizelkach w niemilosierdnym zadymionym baraku; “30 minut” — to równie nudne siedzenie w kasynie i przetrzymywanie świeżych gazet i starych tygodników; day off bywa interesujący ale zależy, jak go kto spędza, a tych interesujących nie wypada opisywać. A cały thrill życia myśliwców, podobnie, jak ów tajemniczy, fachowy żargon, jakim rzekomo rozmawiają o sprawach latania, jest wynalazkiem lotników z poprzedniej wojny, którzy przetrzymali się na pisaniu lotniczych reportażów.”

Leonard zmartwił się bardzo. Powiedział, że odzierał jego obraz lotnika z romantycznego uroku skrzydlatych rycerzy. Więc, żeby go pocieszyć, posłałem mu angielski wycinek, gdzie opisałem jakieś spotkanie z “Dornierem” w sposób możliwie mrozący krew w żyłach. W żyłach czytelnika oczywiście, nie w moich.

A sam poszedłem na dispersal, bo właśnie szykowałem się jakiś “blitz”. “Blitz” oznacza wyprawę za Kanał.

—“Blitz czy propaganda?” — pytała mechanika pilota, biegnąc do maszyny. Propaganda to latanie treningowe, zwłaszcza całym squadronem.

Narazie jeszcze był spokój, o ile spokojem można nazwać sytuację, w której Tadzik i Jurek tarzają się w chronicznej a zaciekłej walce na łózkach /łóżka są po to, żeby było na czym spać w readiness, proszę się nie śmiać!/, nieco powyżej Józio i Mietek wydzierają sobie psa imieniem Buki /imie tu podane jest zmyślone, prawdziwe imię zostanie ujawnione po wojnie/, Buki szceka, Leszek śpiewa, radio gra, telefon dzwoni, a Kazio śmieje się swoim słynnym śmiechem, który słysząc korespondenci polskich pism pytają szeptem na boku:

—“On pewnie bardzo długo lata? — rozumiem, rozumiem, wyczerpanie nerwowe, to straszne!” Tymczasem Kazio jest prawie zupełnie zdrowy i normalny. Ma wprawdzie jedną fobię, mianowicie boi się i jest przekonany, że, jeśli by mu przyszło skakać ze spadochronem, to z pewnością wyładuje na pioronochronie. Poza tym zbiera puste pudełka, zapamiętując je mniejszymi pustymi pudełkami, ale to przecież nie jest objaw wyczerpania nerwowego.

Jeśli się szuka osobliwości w naszym gronie, to trudno nie zauważyć twarzy Antosia o profilu Ramzesa, tudzież wąsów Zdzicha. O Zdzichu będą kiedyś śpiewać pieśni, jak o Bohunie /już nawet była o nim jedna piosenka: “Mój kochanek — to bandyta, pijak,

gracz”... /, albowiem Zdzich wywodzi się z Kołomyi i w okolicznych stepach zaprawiał się do dzisiejszych wypraw na Piccadilly. Wszakże Zdzich nie objawia pietyzmu dla rodzinnego miasta i nawet podważa autorytet jego mieszkańców takimi n.p. obrazkami, jak spotkanie doktorowej z sędzią: —“Pani — woła doktorowa — pani wiesz? Nógę mu adoptowali!” Nie mów, pani, nie mów — rzecze przerażona sędzina — idź pani het!”

Stefan jest jednym z najstarszych i najwyższych członków squadronu, a przerasta wszystkich swymi autentycznymi historiami. —“Fa-antastyczna przygoda, powiadam wam, spotykam fa-antastyczną kobietę”... poczem następuje akt drugi, a w akcie trzecim okazuje się, że fa-antastyczna kobieta jest żoną angielskiego ministra.

Dorównywa Stefanowi na tym polu może jeden Mietek, który jeszcze we Francji zaręczał się wielokrotnie, ale zwykle były to tylko córki generałów. Ostatnio zresztą Mietek, zniechęcony zbyt łatwymi triumfami wśród kobiet, przeczucił się na “Messerschmidty” i, stosując tę samą metodę zaskoczenia, otrzymuje podobne rezultaty: trzy pewne, parę prawdopodobnych, kilka uciekło przed oddaniem serii.

Tymczasem poczciwy Marianek daje tajemnicze znaki zza drzwi, potrząsając okragłym, blaszanym pudełkiem. —“Pewno jesteś strasznie zdenerwowany — szepce — ja tu nam trochę cukierków.” Usłysawszy to, najbliżsi wpadają w straszne zdenerwowanie, które

trwa do chwili, kiedy puste pudełko można już ofiarować Kaziowi do jego kolekcji.

Ale oto powraca z odprawy do wódców squadronów — “Hrabia Oleś,” nasz wielki wódz. Wielkiej postawy i większego jeszcze serca, w którym mieści się cały nasz squadron. Dlatego to przed każdym “blitzem” na czole “Hrabiego Olesia,” pod piętrzącą się fryzurą złocistych loków, na których widok załamuje ręce każdy fryzjer, można dostrzec uciechę pomieszana z troską: cieszy się, że sam leci, a martwi się o każdego z nas.

Więc teraz krótka odprawa z nami, trasa, zadanie, i po dziesięciu minutach jesteśmy w powietrzu. Leonard powiedziałby, że to musi być nadzwyczajny thrill — lecieć do Francji, ale największy thrill może spowzednieć, kiedy go się powtórza wielokrotnie /przeżycie na day off/.

Pierwszy sweep w lutym 1941 roku był rzeczywiście thrilling, choć leciało się na trzydziestu tyśiącach stóp, a w powietrzu panował niczym niezamącony spokój. Teraz człowiek czuje się jak w ulu i bardziej ogania się od własnych “Spitfire’ów,” niż od “Focke-Wulf’ów.” Okrzyk: —“Widzę “Messerschmidty” z prawej!” nikogo już nie wyprowadzi z dobrego humoru, a czasem jakiś cynik mruknie w odpowiedzi: —“To patrz w lewo.” Kiedy pewien weteran z poprzedniej wojny poleciał na swój dziewiczy lot w tej wojnie i, nieprzywykły do takich widoków, zawołał ze zgrozą: —“O, tam się biją!” — usłyszał na to: —“A co — mają się całować?”

Raz jeden tylko, pamiętam, była chwila serdecznego wzruszenia tam nad Francją. Ktoś zawołał:

—“Silnik mi przestrzelił, muszę lądować.” I ktoś mu odpowiedział: —“Leć jak najdalej na południe, niech cię Bóg prowadzi, chłopaku!” To —“niech cię Bóg prowadzi, chłopaku!” — zadiawilo w gardle przez chwilę.

Ale zaraz następna zapowiedź: “Messerschmidty z tyłu,” potem dwa “Focke-Wulf’y” we własnej osobie, potem trochę męliki i nagle — przestraszony głos Szymona: —“Rany boskie, zestrzeliłem Focke-Wulf’a!” To był jego pierwszy lot operacyjny, stąd trema.

Nie można zaprzeczyć, że przyjemnie jest dolatywać z powrotem do Anglii. Dziwnie ciepleszy w tonie jest ten ląd niż tamten. Nawet balony nad Doyer'em robią przyjemną minę, a długi, prosty tor kolejowy śpieszy z pomocą w nawigacji do domu. Lecimy dość nisko, widać owce na łąkach i ludzi na drogach. Miss Scarlet była bardzo zadowolona, usłysawszy, że ludzie z góry wyglądają równie, jak ludzie. Była pewna, że jak mrówki. Ale faktem jest, że owce na pastwisku wyglądają — pardon me — jak wszy.

Kochane, stare lotnisko w X. widać z daleka dzięki kamuflażowi. X. jest całkowicie naszą, polską stacją, i to bardzo porządną, komfortową stacją. Różne stacje zwiędzaliśmy już, nie zawsze tak piękne i dobrze zagospodarowane. Takie n.p. — Y., o którym oda w albumie squadronu powiada:

“Kraina, mlekiem płynąca i miódem — tak o utopiach zaczyna się ode. Lecz my w Y. marzymy

z czułością: “płynąca woda i elektrycznością.” Choć na brak wody jęczeć nie

wypada, bo dniem i nocą deszcz ulewny pada. Ze światła nie ma — toż to pomysł złoty,

bo się skończyły z black-outem kłopoty.

I tylko w NAAFI dziwią się dziewczęcki, do jakich celów kupujemy świeczki. Po cóż ci światło w twym pokoju, duszko,

gdy masz tam tylko jeden mebel: łóżko.

Skąd do siedzenia w pokoju ochota? —

Na dispersalu jest miejsce pilota! Więc na dispersal pilot razno bieży, tam nań czekają rozkosze harcerzy: tam są namioty, a w każdym

namiocie, jak zwyczaj każe — chodzi się po błocie.

/Rzekłem zaś: bieży — bo nie

transport w Y. nie jest jeszcze w modzie./

Szybko czas płynie wśród młodej wilgoci, wracają

— do swego “home’u” wracają piloci.

“Home” — to kasyno: krzesła i stoliki

i nawet mamy już świeże dzienniki. Przy tym luksusie brak jest jeszcze

duży, że starych gazet wciąż nie ma

gdzie zużyć.

Lecz nasz wódz twierdzi z szczerością niemalą,

że na manewrach to gorzej bywało. Stąd więc ten pomysł przyszedł

mi do głowy, że my jesteśmy — squadron

manewrowy.

A przecież każda stacja, czy komfortowa, czy niewygodna i na odludziu — staje się domem z chwilą, gdy mój squadron tam przebywa. Wracając z najprzyjemniejszego nawet spędzonego urlopu, czuję, że wracam — do domu. Tam dom twój, gdzie serce twoje, a gdzie by mogło być dzisiaj moje serce, jak nie z nimi wszystkimi, z którymi, jak dzień i noc długie, łączę mnie wspólnota, — wspólnota życia, celu, niebezpieczeństw, radości smutków, pracy i zabawy.

Dlatego to coś wewnątrz śmieje się i śpiewa z uciechy, i dumy, kiedy wracają wszyscy, a zestrzelili cztery i uszkodzili trzy. Dlatego to, kiedy Tadzik nie wrócił, serdeczna żałoba dusiła skrycie, a tak boleśnie. Dlatego, ktokolwiek z nas odchodzi, choćby mu ofiarowali bezpieczeństwo i zaszczyty, ten tęskni i chce wrócić do squadronu.

Dlatego to, kiedy współczujący Anglicy pytają mnie: —“Czy masz tu kogo z rodziny?” — odpowiadam: —“Tak, mój squadron.

Ale tego Leonard chyba nie zrozumie.

Śp. Andrzeja Strasburgera

Nie mogę sobie dać rady. Powiedzieli mi godzinę temu, że zginął lotnik oficer, Andrzej Strasburger. Nie mogę tej śmierci przemilczeć, żalu nie wykrztusić. Jaki nekrolog mógłbym napisać człowiekowi, którego spotkałem trzy miesiące temu, i potem widziałem trzy razy w życiu?

Trzy miesiące temu pojechałem do kogoś na Hampstead, z wizytą. Zastałem w tym domu kilka osób, między nimi lotnika. Wydał mi się młodszy ode mnie, był ciemny, szczupły, brzydki, taką wesołą brzydota, która chwytła za serce, strasznie podoba się kobietom. Miał szerokie usta, skrzywione miłym ironicznym uśmiechem i ciepłe oczy, migoczące.

Mówił się, jak to bywa, bezładnie, zrobił jedną, drugą, trzecią uwagę inteligentną, trafną, dowcipną, nie opowiadał “kawałów,” widać było, że ma głowę rozwiniętą i mądrą ironią. Od razu przypadł mi do serca. Zdarza się tak czasem, rzadko, że spotykamy kogoś obcego i naraz żal nam się robi, żeśmy go już nie znali od lat, od początku, żeśmy nie chodzili do jednej szkoły, że już jesteśmy dorosli, zasklepieni w sobie, leniwi w sercu, a przecież trzeba mieć przyjaciół — takich przyjaciół jak on. Od razu pociągnęło mnie do niego.

Potem, sierpniowym wieczorem, chodziliśmy po małym trawniku przed domem, chodziliśmy pod rękę, dziesięć kroków tam, dziesięć z powrotem, mówiliśmy, o nocnych myśliwcach, na których latał, o wierszykach i wierszach, o Lwowie, o Warszawie, o traktacie, o wojsku, o naszych nadziejach na przyszłość bliską i ciemną, jak ten bliski wieczór, który gestniał do okna. Mówiliśmy o wszystkim, śmiesznym i gorzkim, jakbyśmy uzgadniali głowy i serca, na tę bliską, nieuchronną przyjaźń, która nas dopadła. Nic jej w głowach ani sercach nie było na przeszkodzie.

Miał wyjechać nazajutrz z Londynu, wrócić do dywizjonu. Przyrzekł, że zadzwoni, kiedy będzie znowu w Londynie. Potem spotka-

liśmy się jeszcze dwa razy, na ulicy. Obaj gnający w przeciwnych kierunkach. Drugim razem powiedział mi, że zdaje się przeniosą go do Londynu na stałe, tak mu to grozi. Ale będziemy się wtedy już często widywali. Wtedy widziałem go po raz ostatni.

Godzinę temu powiedzieli mi, że Andrzej Strasburger został już był przeniesiony do Londynu. Kończył jeszcze ostatnie dni rekonwalescencji, w szpitalu, w T., po chorobie. Nasi wspólni znajomi byli w T., wyjeżdżali w niedzielę popołudniu, zaprosili go, by spędził z nimi niedzielny ranek i zjadł z nimi śniadanie. Ale w niedzielę rano padał wielki deszcz i Andrzej chciał przeczekać ulewę w szpitalu, szedł do sali ćwiczeń i gier. Nagle, z chmur deszczowych wypadł samolot niemiecki, zrzucił bomby na szpital i uciekł. Nawet, zdaje się, syreny nie zdążyły zawyć na alarm.

Bomba zabiła Andrzeja Strasburgera.

Dowiedziałem się, że kilka tygodni temu, po raz pierwszy od opuszczenia Polski, otrzymał z kraju wiadomość o swojej żonie i dzieciach, że żyją, że czekają na jego powrót. Już się go nie doczekają, ani on się nie doczeka tej ciemnej, bliskiej przyszłości, ani ja nie doczekam się tej ostatniej, zapóźnionej przyjaźni.

Boże miłosierny! taką datę śmierci lotnikowi bojowemu, Swojemu lotnikowi.

W tym wszystkim było dla mnie coś więcej, niż spotkanie najmilszego nawet, obcego człowieka. Poznałem w moim życiu wielu ludzi czarujących i genialnych, nie chodzi o nich. Niektórzy ludzie, zwyczajni, spotkali przypadkiem, byli odpowiedzią, daną przez los, mojej gorącej i nieszczęśliwej miłości.

Myślę o swej gorącej i nieszczęśliwej miłości do Polski i do Polaków. Moja gorąca miłość nie może pogodzić się z inną Polską, tylko najlepszą, najszlachetniejszą, najuczciwszą na świecie. Moja nieszczęśliwa miłość nie może pogodzić się z małością i małostko-

watością Polaków, z bлага, z pogąską dewocją, z gładkim i pustym frazesem, z tromtadracką nieodpowiedzialnością.

Mój patriotyzm nie jest miłością, jest miłością gorzką — gorącą i nieszczęśliwą. Uczyl mnie tej miłości Stowacki, Żeromski i Piłsudski.

Czasem zdarzało mi się w życiu spotkać człowieka — nie bywał to zwyczajnie ani wielki uczony, ani genialny artysta, ani wielki polityk — bywał to Polak inteligentny i szlachetny, ironiczny i sentymentalny, pełen humoru i nie opowiadający kawałów. Czytał książki, miał o nich swój uczywy, bystry sąd, brzydził się łatwizną frazesu, nie bał się prawdy, nie bał się prawdy, nie bał się prawdy. Był uprzejmy, serdeczny, skromny, najbardziej polski, bo naprawdę europejski.

Spotkałem w życiu kilkunastu takich ludzi, byli między nimi starzy i młodzi, kobiety i mężczyźni, wszystkich pamiętam żadnego do śmierci nie zapomnę. Ilekroć mnie dręczyła rozpacz na myśl, że chłopcy broniący Lwowa i chłopcy znający się w szkołach nad kolegami — Żydami są dziećmi tego samego narodu, ilekroć dławili mnie wstyd na myśl, że ci sami Polacy robili Legiony i Ozon, że ci sami krzyżowali “na waszą wolność i naszą” i pacyfikowali Ukraińców, że z tego samego pnia wyszli obrońcy Warszawy i rodacy na emigracji — w odpowiedzi na rozpacz, na wstyd i na wzgardę spotykałem kogoś, jak lotnik Andrzej Strasburger.

Wtedy się dowiadywał, że moja miłość ma rację, że moja miłość jest słuszna, że się moja miłość nie myli.

To nie nekrolog, który napisatem obcemu człowiekowi, niedoświadczonemu przyjacielowi.

To podziękowanie za to, że był, za to, że go w życiu spotkałem, że mojej gorącej i nieszczęśliwej miłości pomógł.

Niech mu lekka będzie ta obca ziemia, w której spocznie.

MARIAN HEMAR

rys. Jerzy Faczyński

Polacy przebywający w Teheranie

Oglašamy dalszy ciąg /por. nr. 30, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, i 44 "Polski Walczącej" z b.r./ kompletnego wykazu nazwisk osób cywilnych ewakuowanych z ZSRR do Iranu. Data i miejscowość podane przy nazwisku oznaczają datę i miejsce urodzenia. Dalsze wykazy będą ogłaszane niezwłocznie, w miarę otrzymywania danych z Teheranu.

Wszyscy, którzy w tych wykazach znajdują nazwiska osób znajomych proszeni są o podawanie do P.C.K. adresów najbliższych krewnych tych osób, aby ułatwić P.C.K. przekazywanie wiadomości o pobycie rodzin w Iranie.

Do osób przebywających w Persji można przesyłać listy i telegramy normalną pocztą adresując: Polish Red Cross, Hotel Ferdowsy Teheran, Iran, względnie na adres telegraficzny. Polredcross, Teheran, Iran. Poza tym przez P.C.K. można przysłać krótkie listy pisane na papierze lotniczym.

- 5496. Mierkowska Kazimiera z d. Rogowska, 1.04. Petersburg.
- 5497. Mierzejewska Janina z d. Słodwińska, 26.12.94. Łwów.
- 5498. Mierzejewski Andrzej, 9.8.32. Kościce.
- 5499. Mierzejewski Stefan Henryk, 10.8.86. Przytułki.
- 5500. Mierzwa Alicja, 31.10.38. Sambor.
- 5501. Mierzwa Bronisława z d. Miszkiewicz, 24.6.76. Wymysłów Kraków.
- 5502. Mierzwa Bronisława, 17.8.24. Koraliówka.
- 5503. Mierzwa Franciszka z d. Nowak, 17.8.07. Jezioro.
- 5504. Mierzwa Helena, 15.3.29. Koraliówka.
- 5505. Mierzwa Janina z d. Panek, 24.7.13. Łanowice.
- 5506. Mierzwa Józef, 1.1.67. Makszynów, rolnik.
- 5507. Mierzwa Stefania z d. Łuszczaniec, 10.1.14. Ozydów.
- 5508. Mierzwa Zbigniew, 17.12.34. Ozydów.
- 5509. Mieszek Franciszek, 7.3.22. Zadnieśzów.
- 5510. Mieturko Zdzisław, 18.1.36. Olszanka.
- 5511. Mieturko Zofia z d. Wojdelko, 6.8.14. Górzki Szczuczyn.
- 5512. Mietusz Anna z d. Cikowska, 9.3.02. Czarny Dunajec.
- 5513. Miotus Franciszek, 30.8.21. Czarny Dunajec.
- 5514. Migala Anna z d. Jordan, 26.5.13. Sędziszów Krawcowa.
- 5515. Migdał Elżbieta Teresa, 13.8.41. Z.S.R.R., zmarła 7.6.42.
- 5516. Migdał Elżbieta, 1.12.14. Dankowice.
- 5517. Migdał Leontyna, 28.6.11. Witkowce.
- 5518. Migdał Magdalena z d. Wajda, 22.7.81. Rzeplin.
- 5519. Mikolaj Maria z d. Warszawska, 10.1.14. Kalisz, żona kaprala.
- 5520. Mik Honorata z d. Matkowska, 13.1.77. Uście Zielona, rolniczka.
- 5521. Mik Michał, 15.9.72. Uście Zielone.
- 5522. Mikosz Anna z d. Reysowska, 14.7.08. Potulice Pomorz.
- 5523. Mikosz Teresa, 1.8.35. Bydgoszcz.
- 5524. Mikucki Wiktor, 28.7.27. Kozopol.
- 5525. Mikulska Maria z d. Jung, 1.8.06. Kraków.
- 5526. Mikuszewska Danuta z d. Nowakowska, 29.4.08. Borszczów.
- 5527. Milacz Helena z d. Renferdt, 10.3.88. Łomża.
- 5528. Milacz Jadwiga, 23.10.23. Kreska Łomża.
- 5529. Milacz Zofia, 6.9.17. Łomża.
- 5530. Milczak Anna, 17.1.12. Szczakowa, biuralistka.
- 5531. Milczak Teresa, 10.8.22. Szczakowa.
- 5532. Milczarek Ludmila z d. Łukomska, 5.4.04. Mała Lubuska.
- 5533. Miller Karolina z d. Geller, 15.9.32. Fitznack.
- 5534. Miller Stanisława z d. Kowalczyk, 31.1.11. Łabednik Augustów.
- 5535. Miller Wiesława, 29.9.36. Grodno.
- 5536. Miller Zenon, 1.1.38. Grodno, zmarł 26.6.42.
- 5537. Miller Zofia, 15.5.28. Korobiec.
- 5538. Milewicz Anna, 12.5.12. Danble.
- 5539. Milewicz Jadwiga z d. Wojtkiewicz, 4.5.97. Dalanie.
- 5540. Milewicz Maria, 28.11.23. Danble.
- 5541. Milewicz Piotr, 22.11.93. Danble.
- 5542. Milewska Adela z d. Sznajder, 24.8.42. Wołoczysk.
- 5543. Milewska Aleksandra z d. Semakiewicz, 28.2.83. Kolomyja.
- 5544. Milewska Leonarda, 25.2.22. Przemysł.
- 5545. Milewska Teresa, 1.2.26. Kijewo Sroda.
- 5546. Milewska Sabina z d. Sićnińska, 29.9.39. Gory Września.
- 5547. Milewski Stanisław, 16.6.30. Bagrowo, P.S.K. w wojsku.
- 5548. Milkiewicz Jadwiga, 6.4.04. Warszawa.
- 5549. Milzatej Judel, 3.3.16. Warszawa.
- 5550. Miluska Stanisława z d. Strom, 15.8.92. Grajewo.
- 5551. Miluska Stanisława, 29.3.25. Jajłowska.
- 5552. Miladowska Olga z d. Lewkowicz, 20.4.84. Tor.
- 5553. Miladowska Zofia, 20.12.90. Oznoża.
- 5554. Minder Gerda z d. Loffer, 8.4.20. Bielsko, kosmetyczka.
- 5555. Minder Jerzy Gustaw, 21.2.21. Kraków.
- 5556. Minkiewicz Janina, 16.8.28. Stefaniopol, Dziana.
- 5557. Minko Bronisław, 25.3.78. Wotna Nowogródek, kier. agen. pocz.
- 5558. Miotta Kazimiera, 3.3.34. Łanczyn.
- 5559. Miotta Paulina z d. Werstler, 25.12.09. Łanczyn.
- 5560. Miraszewska Helena z d. Głowiński, 25.12.16. Buskowiec.
- 5561. Miraszewski Antoni, 8.9.06. Połesnia, gajowy.
- 5562. Mirecka Zofia z d. Janiszewska, 12.7.24. Natysin.
- 5563. Miroszewski Bronisław, —.73. Polozna.
- 5564. Mirowski Czesława, 29.5.22. Starosielce Białystok.
- 5565. Mirowski Jadwiga z d. Tanecka /?/, 24.6.01. Białystok.
- 5566. Mirowska Helena, 18.11.25. Wola Korybutowska.
- 5567. Mirowska Irena, 3.10.29. Wola Korybutowska.
- 5568. Mirowska Janina, 31.12.27. Wola Korybutowska.
- 5569. Mirowska Julia z d. Janosik, 7.12.08. Sosnowiec, urz.
- 5570. Mirowska Teresa, 8.6.39. Wola Korybutowska.
- 5571. Mirowska Zofia z d. Wojtowicz, 15.9.02. Wojciechowiec, Kielec.
- 5572. Mirowski Janusz Ryszard, 1.6.42. Teheran.
- 5573. Mirowski Michał, 12.6.34. Wola Korybutowska.
- 5574. Mirowski Stefan, 3.12.32. Wola Korybutowska.

- 5575. Mirska Anna z d. Schede, 7.5.00. Wiedeń.
- 5576. Mira Zofia z d. Lankowska, 20.5.10. Darachow, kucharka.
- 5577. Misiak Elwira, 1.1.37. Czyżów.
- 5578. Misiak Ewelina z d. Klecan, 1.6.07. Tarnopol.
- 5579. Misiak Zofia z d. Niemyska, 2.3.06. Krzaczkowa Białystok.
- 5580. Misiewicz Anna, 23.4.37. Tarnopol.
- 5581. Misiewicz Edwarda, 7.3.34. Łanczyń.
- 5582. Misiewicz Jadwiga z d. Sakiewicz, 14.6.15. Tarnopol.
- 5583. Misiewicz Kazimiera z d. Piotrowicz, 10.4.15. Łaszew.
- 5584. Misiewicz Romuald, 2.1.39. Tarnopol, zmarł 5.6.42.
- 5585. Mistewicz Danuta, 21.12.36. Pińsk.
- 5586. Mistewicz Eugenia z d. Erman, 14.3.15. Gorki.
- 5587. Miszewska Helena z d. Kozicka, 19.5.07. Kuznice.
- 5588. Miszewski Jan-Stefan, 16.4.30. Rybno.
- 5589. Miszkowski Leon, 29.11.29. Ludkowszczyzna.
- 5590. Mizstela Anna, 18.6.00. Buskie, kupiec.
- 5591. Misztela Anna, 18.5.30. Sarny.
- 5592. Misztela Barbara, 18.7.25. Sarny.
- 5593. Misz Józefa z d. Zak, 11.9.21. Eleonorowa, Skabat.
- 5594. Miszkow Anna z d. Porej, 5.4.08. Drohobycz.
- 5595. Misła Józef, 29.6.97. Zawiercie, st. post.
- 5596. Mitan Maria, 3.4.28. Kalinka.
- 5597. Mitana Antonina, 25.6.25. Burdychowszczyzna, Nowogródek.
- 5598. Mitana Jadwiga z d. Wasinkiewicz, 8.12.00. Krasnopol.
- 5599. Mitana Kamila, 8.5.30. Burdychowszczyzna.
- 5600. Mierska Antonina z d. Dutkiewicz, 24.4.03. Warszawa, siostra P.C.K.
- 5601. Mierska Danuta, 29.4.25. Warszawa.
- 5602. Mitter Apolonia z d. Raczkowska, 24.11.00. Zabludow.
- 5603. Mitura Kazimiera, 22.1.2. Gródek Szlachecki, rolniczka.
- 5604. Mizera Genowefa, 12.3.34. Czarnolazy, Kopyszyn.
- 5605. Mizera Stanisław, 8.5.00. Leka.
- 5606. Mizera Tekla z d. Banas, 15.7.07. Otwinow.
- 5607. Mizielska Maria, 8.7.28. Pisarowszczyzna.
- 5608. Mizielska Pelagia z d. Hecman, 1.5.03. Krasnopol.
- 5609. Mizielska Stanisława, 12.3.24. Zapolno, Kiełce.
- 5610. Mizielski Marianna z d. Wierzbicka, 5.12.95. Stara Wieś, Piotrków.
- 5611. Mielecz Katarzyna z d. Socha, 11.9.14. Przebieczany.
- 5612. Mielecz Krystyna, 30.12.10. Bozenta.
- 5613. Miłowski Dawid, 10.10.03. Ciechanów.
- 5614. Miłowski Mosiek, 10.10.03. Ciechanów.
- 5615. Miłodzińska Wanda Dorota z d. Rozenberg, 25.12.95. Łwów.
- 5616. Miłot Bronisława, 24.11.24. Sobaszki Kamionka.
- 5617. Miłot Maria z d. Martyniak, 8.7.99. Sobaszki.
- 5618. Miłynarczyk Janusz, 6.7.33. Zamość.
- 5619. Miłynarczyk Rozalia z d. Sliwińska, 4.9.03. Goszków.
- 5620. Miłynarz Jakub, 3.1.20. Warszawa.
- 5621. Miłnyk Wiktorja, 53 lata, zmarła 10.4.42.
- 5622. Mocarska Natalia z d. Pipowska, 27.7.07. Wicenta Łomża.
- 5623. Mocarski Józef, 8.7.34. Kupiski.
- 5624. Mocarski Zenon, 11.7.30. Kupiski.
- 5625. Mochoch Andrzej, 7.10.93. Rudnia.
- 5626. Mochoch Ewa z d. Dziechciarzyk, 20.12.92. Gortal Polzie.
- 5627. Mochoch Walentyna, 25.3.25. Rudnia.
- 5628. Moczko Andrzej, 26.9.39. Łużki.
- 5629. Moczko Gabriela, 19.1.28. Krotoszyn.
- 5630. Moczko Jadwiga z d. Siberna, 15.9.12. Krotoszyn.
- 5631. Moczko Krystyna, 5.2.31. Łużki.
- 5632. Moczko Stanisław, 13.10.29. Krotoszyn.
- 5633. Moczybroda Janina, 27.1.21. Lublin.
- 5634. Moczybroda Kazimiera, 7.9.32. Burdychowszczyzna.
- 5635. Moczybroda Leokadia, 4.2.27. Burdychowszczyzna.
- 5636. Moczybroda Maria z d. Krupa, 27.1.99. Lublin.
- 5637. Moczybroda Zofia, 24.1. —. Burdychowszczyzna.
- 5638. Moczydłowska Iraida Wazynow, 23.2.10. Pogorzel Wielki.
- 5639. Moczydłowska Maria Antonina, 13.6.36. Oszmiana.
- 5640. Moczydłowski Andrzej, 26.9.37. Oszmiana.
- 5641. Modzelewska Helena, 9.12.27. Stolpec.
- 5642. Modzelewska Janina z d. Pankiewicz, 24.6.92. Prawda Lublin.
- 5643. Mochylenko Janina, 25.4.38. Stare Lachowice.
- 5644. Mochylenko Nadzieja z d. Proniewicz, 5.5.17. Stare Lachowice.
- 5645. Mochylenko Wiktorja z d. Kiełbasa, 10.2.82. Rusinowice.
- 5646. Mojkow Stanisława z d. Szackowska, 25.6.12. Ostrow.
- 5647. Mokrowicz Janina z d. Ustianowska, 7.4.10. Rosiec.
- 5648. Mokrzycka Irena, 18.12.28. Holszany.
- 5649. Mokrzycka Krystyna, 13.3.33. Holszany.
- 5650. Mokrzycka Maria z d. Jurewicz, 2.2.93. Holszany.
- 5651. Molenda Anna, 26.10.22. Kościszów, Brody.
- 5652. Molenda Stanisław, 20.11.24. Kościszów, Brody.
- 5653. Molenda Stefania, 20.9.21. Kościszów, Brody.
- 5654. Molenda Zofia, 6.11.36. Kościszów, Brody.
- 5655. Moinger Tadeusz, szpital.
- 5656. Mollis Niemira, 20.11.29. Postawy.
- 5657. Molska Eulalia, 23.1.26. Krzemieniec.
- 5658. Molat Maria Alfonsa, 15.8.10. Liblar, Wielki Chrzanów.
- 5659. Molodecka Anna z d. Winekiewicz, 6.1.92. Jasio.
- 5660. Molodecka Stefania, 30.6.20. Wilno.
- 5661. Mondschein Alina z d. Konigsberg, 17.9.02. Kraków.
- 5662. Mondschein Marian, 7.3.33. Katowice.
- 5663. Moniczewska Stefania z d. Niechlow, 18.9.18. Mosty Wielkie.
- 5664. Morawiec Janusz, 4.11.39. Wola Korybutowska.
- 5665. Morawiec Jadwiga z d. Dąbrowska, 11.12.07. Nowe Siolo Łwów.
- 5666. Morawiecka Jadwiga, 20.6.26. Kostonopol.
- 5667. Morawska Anna z d. Majewska, 8.9.11. Taniszewo, Ostrołęka.
- 5668. Morawska Elwira Barbara, 14.2.37. Wilno.
- 5669. Morawska Elżbieta z d. Frenkel, 1.2.94. Dunieto, pielęgniarka, Palestyna.
- 5670. Morawska Ewa, 8.1.35. Łużki.
- 5671. Morawska Feliksa z d. Dobrzyńska, 1.10.74. Chmielnik.
- 5672. Morawska Halina, 27.6.36. Brześć n/Bugiem.
- 5673. Morawska Janina, 8.4.27. Sienkiewiczówka.

- 5674. Mordak Maria, 3.5.22. Kardów Kielec.
- 5675. Mordasiewicz Maria z d. Golebiewska, 1.11.78. Zakrzewie, Białystok.
- 5676. Morek Anna z d. Orłow, 6.5.11. Podolany.
- 5677. Morek Józefa, 18.2.32. Palkrowy.
- 5678. Morek Stanisława, 5.6.34. Palkrowy.
- 5679. Morekowska Janina z d. Maciulka, 27.5.06. Żółkiew pianistka dyplomowana.
- 5680. Mor Dorelowski Jan, 28.2.00. Kraków, sędzia.
- 5681. Morgownik Józefa z d. Jasiewicz, 10.7.76. Lipowa.
- 5682. Morgownik Melania, 3.5.24. Tupiówka.
- 5683. Morgownik Władysław, —.76. Tupiówka.
- 5684. Morik Halina Stanisława z d. Jurkiewicz, 10.8.17. Wilno.
- 5685. Morlewska Teofila z d. Stanc, 20.12.07. Konstancyjów.
- 5686. Morlewski Zbigniew, 17.6.31. Bortnica.
- 5687. Moroz Zuzanna z d. Kownacka, 13.5.82. Pyszny Bór Równe.
- 5688. Morozowicz Agnieszka, 57 lat, zmarła 15.4.42.
- 5689. Morun Zofia z d. Barczyńska, 13.1.15. Kosów.
- 5690. Moskal Moszek, 25.4.12. Krasnopol.
- 5691. Moskala Maria z d. Moskala, 28.1.14. Bremno Skaczków.
- 5692. Mostowij Aleksy, 30.3.06. Podhajany.
- 5693. Motyk Franciszka z d. Góral, 2.2.99. Myślów Skabat.
- 5694. Motyka Jan, 3.11.92. Zadnieśzowa, Czortków.
- 5695. Motyl Anna z d. Gryffin, —.14. Dolmatowszczyzna, ogrodniczka.
- 5697. Motyl Maria z d. Mrugała, 13.4.01. Włocławek, Nowy Targ, rolniczka.
- 5698. Mowzan Jadwiga, 8.7.28. Michalszki, Wilno.
- 5699. Mowczan Józefa z d. Radzisz, 25.1.00. Radzisz, Wilno.
- 5700. Mowczan Waclaw, 6.8.90. Nowa Wilejka.
- 5701. Mowzowicz Morduch, 9.9.23. Iwie Lida.
- 5702. Mozes Janina, 21.9.33. Gruszów.
- 5703. Mozes Władysława, 12.5.25. Gruszów.
- 5704. Mozdziński Heliodor, 10.11.23. Słupca.
- 5705. Mrazek Janina z d. Kulińska, 31.3.03. Ustrzyki Dolne, Sanok.
- 5706. Mrazek Teresa, 16.11.32. Kraków.
- 5707. Mroczkowski Józef, —.178. Sołeczka Wola, Kielec.
- 5708. Mroczowski Stanisława, 24.1.33. Sw. Józef Kolomyja.
- 5709. Mroszczek Stefania z d. Świętek, 11.6.15. Horzno Tlumacz.
- 5710. Mrozek Maria z d. Tarmanek, 10.8.70. Ropica Rуска, Kraków, zmarła 16.4.42.
- 5711. Mrozowicz Józefa, 15.10.19. Tuczempy.
- 5712. Mrówka Danuta, 8.1.20. Łuck.
- 5713. Mrówka Helena z d. Wysocka, 2.10.03. Boremel Dubno.
- 5714. Mrówka Jadwiga, 10.10.40. Z.8.
- 5715. Mrówka Julia, 45 lat, zmarła 8.4.42.
- 5716. Mrówka Wanda, 27.12.25. Biremel.
- 5717. Mróz Halina, 1.1.31. Piłsudzczyzna, Kostopol.
- 5718. Mróz Janina z d. Rugulska, 18.12.02. Szpanów.
- 5719. Mróz Regina, 13.7.32. Piłsudzczyzna.
- 5720. Mróz Władysława, 28.7.28. Piłsudzczyzna.
- 5721. Mrózek Maria z d. Stachowicz, 23.12.70. Bochnia.
- 5722. Mrugańska Maria z d. Studzińska, 25.3.05. Odessa.
- 5723. Mukiewicz Irena z d. Twerpel, 8.8.17. Sokolany.
- 5724. Mułak Anna, 1.3.29. Bortków.
- 5725. Mułak Eugenia z d. Rawska, 22.2.05. Pelter Przemysłany.
- 5726. Mułak Katarzyna, 77 lat, zmarła 3.5.42.
- 5727. Mułak Maria Ludwika, 1.5.26. Bortków.
- 5728. Munczel Franciszka, 19.9.25. Nowo Swieclany.
- 5729. Murawicka Olga z d. Hromyk, 22.1.01. Baranowice.
- 5730. Murawicka Weronika z d. Hromyko, 31.12.15. Butcza Baranowice rolniczka.
- 5731. Murawicki Antoni, 26.12.36. Ław.
- 5732. Murias Julia z d. Rober, 21.9.13. Kuropatnik.
- 5733. Murowiecki Michał, 12.5.12. Gaj Chrebitni.
- 5734. Murynowicz Leokadia, 29.9.22. Kobryń.
- 5735. Murynowicz Łucja, 62 lata, zmarła 10.4.42.
- 5736. Musiał Jadwiga, 14.9.22. Lida.
- 5737. Muszyńska Genowefa, 22.7.24. K.
- 5738. Muszyńska Janina, 19.9.32. Dmosin.
- 5739. Muszyńska Józefa z d. Marusiak, 20.5.00. Mizum.
- 5740. Muszyńska Zofia z d. Dębska, 3.2.02. Sarny.
- 5741. Muszyński Edward, 20.10.39. Mizum.
- 5742. Muszyński Kazimierz, 1.1.37. Mizum.
- 5743. Muszewska Barbara, 25.10.27. Steśin Bydgoszcz.
- 5744. Muszewska Łucja z d. Rejsowska, 4.4.03. Białosiłwia.
- 5745. Muzyczuk Anatol, 6.11.37. Pucyzyn.
- 5746. Muzyczuk Antonina z d. Osmińska, 18.4.10. Pucyzyn.
- 5747. Muzyczuk Lidia, 9.10.30. Pucyzyn.
- 5748. Müller Fela z d. Rosenberg, 15.11.15. Łódź.
- 5749. Munz Augusta z d. Werber, 7.2.68. Jasienska Słak.
- 5750. Munz Gerta Charlota, 2.12.05. Wadowice.
- 5751. Mycielska Krystyna, 13.4.26. Splawa Poznań.
- 5752. Mycielski Józef, 8.3.25. Antoniewicz.
- 5753. Mycielska Roza z d. Tyszkiewicz, 9.4.89. Warszawa.
- 5754. Myładowska Olga, 13 lat, zmarła 28.4.42.
- 5755. Mystek Pelagia, 20.8.20. Sosnowiec.
- 5756. Myszko Irena, 4.4.17. Sznitki.
- 5757. Myszko Malwina z d. Hubska, 8.12.80. Hennaowice.
- 5758. Myszko Zofia z d. Rundo, 26.12.18. Rundy.
- 5759. Myszkowska Danuta, 6.6.26. Grodzisko Wielki.
- 5760. Myszkowska Eugenia z d. Weinfurter, 1.12.96. Warszawa.
- 5761. Myszkowska Helena z d. Zielińska, 16.12.08. Warszawa.
- 5762. Myszkowska Teresa, 31.7.33. Warszawa.
- 5763. Myszkowski Waldemar, 1.10.29. Warszawa.
- 5764. Myślicka Bronisława, 7.6.30. Suchobrodzie.
- 5765. Myślicka Julia z d. Baclawska, 2.2.99. Czabarowka Kopyczyńce.
- 5766. Myślicka Stanisława, 5.11.21. Czabarowka Kopyczyńce.
- 5767. Myślicki Karol, 14.4.82. Postulowka Kopyczyńce, stolarz.
- 5768. Myślicka Jadwiga z d. Stanowska, 10.9.03. Łwów.
- 5769. Myślicka Olga, 2.1.28. Winniki Łwów.
- 5770. Myśliwiec Maria z d. Adam, 19.4.86. Bukowina Rumunia, rolniczka.
- 5771. Mytych Emilia, 9.3.27. Gołczów.
- 5772. Mytych Maria, 17.11.23. Gołczów.
- 5773. Mytych Teresa, 31.12.31. Gołczów.
- 5774. Naczbir Helena z d. Malanowska, 1.3.13. Sierpoc, biuralistka, żona strzelca.
- 5775. Nachbar Janina Teresa, 12.2.40. Białystok.
- 5776. Nacht Klara z d. Neustein, 30.12.90. Łwów.
- 5777. Nacht Teodor, 27.4.25.
- 5778. Naczas Janina, 30.5.35. Jarczowce.
- 5779. Naczas Józef, 28.1.32. Jarczowce.
- 5780. Naczas Paulina z d. Broda, 17.8.04. Rokitnica Jarosław.
- 5781. Nadler Solomona, 12.5.11. Boryslaw.
- 5782. Nadolska Filomena, 1935. Francja.
- 5783. Nagaj Helena z d. Klotz, 25.3.12. Boryslaw.
- 5784. Nagajek Danuta, 30.8.37. Pisaczn.
- 5785. Nagajek Edward, 30.11.35. Pisaczn.
- 5786. Nagajek Regina, 23.7.24. Pisaczn.
- 5787. Nagajek Zofia z d. Wołodzko, 15.8.00. Osnierzyce Pińsk.
- 5788. Nagelsztajn Kaimal, 2.2.09. Krytowice.
- 5789. Nagórski Bogusław, 14.2.30. Warszawa.
- 5790. Najewicz Maria, 15.12.10. Horków.
- 5791. Nejhaber Mordka, 15.6.99. Warszawa.
- 5792. Najta Mojżesz, 31.3.16. Lublin.
- 5793. Nakielny Karolina z d. Skórka, 17.9.85. Wiśnicz Bochnia.
- 5794. Nakielny Michał, 17.7.20. Wiśnicz Nowy Bochnia.
- 5795. Nakielny Rozalia, 22.7.24. Woronica.
- 5796. Nalewajko Czesława, 20.2.39. /?/. Banbusz.
- 5797. Nalewajko Maria z d. Zajac, 15.1.11. Przeszków Łwów.
- 5798. Nanakowski Jan, szpital.
- 5799. Napłocha Irena, 21.12.25. Podhorówce Pińsk.
- 5800. Napłocha Julia, 33 lata, zmarła 18.4.42.
- 5801. Napłocha Maria, 12.5.28. Podhorówce Pińsk.
- 5802. Napłocha Wanda, 10.2.34. Zabierz.
- 5803. Nareżny Antoni, 1.4.36. Bieliś.
- 5804. Nareżny Dymitr, 1.12.28. Bieliś.
- 5805. Nareżna Eufrasia z d. Kretczyk, 1.5.02. Bieliś Drohiczyń, rolniczka.
- 5806. Nareżny Czesław, 3.11.31. Bieliś Drohiczyń.
- 5807. Nareżny Włodzimierz, 3.6.29. Bieliś.
- 5808. Naronowicz Jan, 15.8.02. Wiskacze, rolnik.
- 5809. Naronowicz Michał, 15.9.66. Wiskacze, rolnik.
- 5810. Narożna Bronisława z d. Ziemięć, 22.8.03. Wilno.
- 5811. Narożny Leszek Franciszek, 9.7.31. Bieśce/Bugiem.
- 5812. Naruszewicz Maria z d. Zalazna, 28.3.95. Rowenki Donski Rosja.
- 5813. Naruszewicz Wiktoria, 25.2.20. Glinowka.
- 5814. Naruszewska Helena z d. Pilatowska, 15.8.13. Warszawa.
- 5815. Narzyski Jerzy, 16.8.36. Łwów.
- 5816. Nassanowicz Majer, 30.10.20. Łódź.
- 5817. Nawalaniec Adolf, 24.5.34. Kadubiska Tarnopol.
- 5818. Nawalaniec Helena, 18.12.28. Kadubiska Tarnopol.
- 5819. Nawalaniec Stefania, 23.8.24. Kadubiska Tarnopol.
- 5820. Nawalaniec Władysława, 27.11.26. Kadubiska Tarnopol.
- 5821. Nawara Agnieszka z d. Jakubiak, 25.12.82. Kasinka Mała Kraków.
- 5822. Nawara Józefa z d. Wójcik, 13.5.19. Zabierzów Kraków.
- 5823. Nawara Zofia z d. Piotrowska, 10.10.22. Łwów.
- 5824. Nawarycz Anna z d. Hepko, 17.9.29. Krywiniec Luniniec.
- 5825. Nawarycz Ryszard, 15.8.35. Krywiniec Luniniec.
- 5826. Nawojczyk Karol, 20.12.01. Kamionka Wilejka.
- 5827. Nawrocka Danuta z d. Dąbrowska, 25.1.01. Seratyn Białystok.
- 5828. Nawrocka Zofia, 21.7.25. Stawisko.
- 5829. Nazarewicz Jadwiga z d. Siemaszkiewicz, 27.10.15. Nowogrodziec.
- 5830. Nazarewicz Janina z d. Sawicka, 9.9.11. Zduniska Wola Łódź.
- 5831. Nazarewicz Maria, 7.10.07. Cyców.
- 5832. Nazarewicz Marian, 1934.
- 5833. Nazimow Zuzanna, 18.10.06. Pogorele Wileś Krawcowa.
- 5834. Nech Eugenia, 18.9.20. Kiverce, Łuck.
- 5835. Nech Maria z d. Świecka, 8.12.96. Łomża.
- 5836. Negrycz Anna, 1912. Niemcy.
- 5837. Nekanda-Trepka Wiktoria z d. Godlewska, 13.9.84. Warszawa.
- 5838. Nelken Maria z d. Pacanower, 12.3.19. Kraków.
- 5839. Neraj Adam, 19.1.38. Ostrow Mazowiecki.
- 5840. Neraj Janina z d. Gryniwicz, 17.3.12. Teresopol n. Bugiem.
- 5841. Neuberger Władysława z d. Jedlińska, 15.4.09. Rycyzyn Kielec, agentka.
- 5842. Neuhoff Włodzimierz z d. Tapkowska, 10.1.81. Tarnopol.
- 5843. Neuman Ija, 5.3.18. Nikolajów.
- 5844. Neuman Nina z d. Macharino, 22.1.19. Nikolajów.
- 5845. Neuss Mirosława z d. Fedorek, 14.5.13. Stanisławów.
- 5846. Neustein Cecylia z d. Goldamer, 4.2.67. Drohobycz.
- 5847. Niebron Bronisława, 6.7.22. Nowe Siolo.
- 5848. Niebroń Ksenia z d. Mazur, 1.11.00. Klimkowce Zbaraz.
- 5849. Niebuda Genowefa, 22.2.24. Majdów, Konie.

UZUPEŁNIAMY PIERWSZĄ OFIARĘ POLAKÓW W ROSJI DLA POLAKÓW W ROSJI

Wszystkim, którzy przesłali nam życzenia z okazji 10 lecia rozpoczęcia pracy składamy na tej drodze najserdeczniejsze podziękowanie, a zamiast odpowiedzi indywidualnych przekazujemy £2 na pomoc dla Polaków w Rosji.

Czołówka Teatralna
W.P. "Lwowska Fala."

Z okazji przedstawienia "Lwowskiej Fali" w obozie rodzicielskim dla żołnierzy przybyłych z Z.S.R.R. świetliczarka A.P. złożyła kwotę £2 na pomoc dla Polaków w Rosji.

Redakcja "Polski Walczącej,"
Por. J.L. £5 na pomoc Polakom w Rosji.

Z myślą o mojej najdroższej solenizantce w Polsce dla jakiejś Elżuni w Rosji sh.10.

Józek

Jako ofiarę za Mszę Św. odprawioną przez dywizionowego Kapelana w intencji mego przyjaciela ś.p. podch. Zbigniewa Laskonia w rocznicę Jego śmierci składam na Polaków w Rosji £1.

W.Z.

Pomoc dla Polaków w Rosji: £4,476

Wielce Szanowny Panie Redaktorze!

Przesyłam w załączeniu 2 czekei na łączną sumę £3 /słownie: funtów trzy/, które po moim odczycie o Polsce w Horncastle /Lincs./ otrzymałam na "Pomoc dla Polaków w Rosji" od dwóch wielkich przyjaciół Polski, p. A. Olsen, Norweżki, oraz siostry jej, żony pastora Dawson'a.

Łączę wyrazy poważania
Dr. Maria Przygodska

W załączeniu przesyłam £1 sh.10 na pomoc dla Polaków w Rosji, jako czysty zysk z urzędzonego "Whist Drive" w świetlicy 1 Kompanii Łączności.

D-ca Kompanii Łączności
por. F.

W załączeniu przesyłam Money Order na £7.2.7½, stanowiące czysty dochód z Koncertu Orkiestry Wojskowej w dniu 25.10.1942. w m.p. 1-go Pułku Artylerii Ciężkiej z prośbą o przekazanie na rzecz pomocy dla Polaków w Rosji.

Z poważaniem
Oficer Ośw. 1 PAC.

Wielmożny Panie Redaktorze,
Wzruszająca jest naprawdę ofiarności naszych Braci, przybyłych z Rosji. Od oficera do szeregowego.

Warto by te listy składkowe wydrukować z wyszczególnieniem nazwisk, a może niejedną z nas — "za domowionych" — musiałby się dobrze zarumienić. Ponieważ "P.W." nie rozporządza nadmiarem miejsca, przytaczam tylko suche cyfry list i ich nagłówki. Kwoty te nie obejmują tych list, które zostały złożone wprost do Dowództwa Obozu Rozdzielczego i przesyłane wprost do Polsk. Czerw. Krzyża. W niektórych kompaniach proszono mnie oświadczyć o przesłaniu tych pieniędzy, przeto na zaufanie ofiarodawców chcę odpowiedzieć publicznym wyliczeniem na moje ręce złożonych kwot.

NA JEŃCÓW WOJENNYCH W NIEMCZECH

W załączeniu przesyłam kwotę £19 jako czysty dochód z zabawy urzędzonej w dniu 14.X.1942 r. przez żołnierzy Plutonu Obsługi tu. Szpitala z przeznaczeniem na pomoc dla Polaków — Jeńców Wojennych.

Szef Plutonu: M.A. st. sierż.

Zamiast kwiatów na trumnę ś.p. mjr. łącz. MIKIEWICZA Bronisława, złożyli i przekazali bezpośrednio do P.C.K.: oficerowie, podoficerowie, szereg. i współpracownicy cyw. łączności przy Władzach Centralnych £35.10.0 na jeńców w obozach niemieckich.

4 Kompania 24. p. piech. z Rosji /podczas transportu jako 7 Komp. 20. p. piech./, a w Podoboże Nr. 1 jako komp. 1-sza złożyła "Na rzecz głodujących dzieci polskich" £27.19.10

8 Kompania 20. p. piech. z Rosji "Na głodujące Matki i dzieci polskie w Rosji" w Podoboże No. 1 figurowała jako komp. 1-sza £36.12.10

1 Szwadron Dyonu Rozpoznawczego, przybyły z Rosji — w Podoboże Nr. 1 jako komp. 3-cia "Na najbardziej głodujące dzieci polskie" £34. 3.10

8 Kompania Łączności VIII Dywizji Piechoty a w Podoboże Nr. 1 jako komp. 3-cia "Na dzieci" £42. 5. 8

Razem £141. 2. 2

Kiedyś po zlikwidowaniu Obozu postaramy się zrobić ogólne sprawozdanie. Jak dotychczas, to za ich ofiarności powinno się im jedno powiedzieć. Serdeczne "BÓG ZAPEŁAC."

Ks. Konst. Poglódek,
kapelan Obozu Rozd.

Zamiast pożegnalnego przyjęcia dla przeniesionego na inne stanowisko mjr. dypl. F., oficerowie Oddziału III. Sztapu N.W. złożyli kwotę £4.10.0 na pomoc dla Polaków w Rosji.

"ŁANCUCH OFIAR"

Przesyłam £10.5.0 na pomoc dla Polaków w Rosji, zebrane wśród uczniów Polskiego Ośrodka Szkolnego w Glasgow, którzy pragną tym skromnym datkiem uzyskać wstęp do "Łańcucha Ofiar" oraz zapraszają tą drogą do "Łańcucha Ofiar" mieszkanki Dunalaster House, które po zmianie miejsca zamieszkania skorzystały z odludzia i nie dają o sobie znaku życia.

W.T.

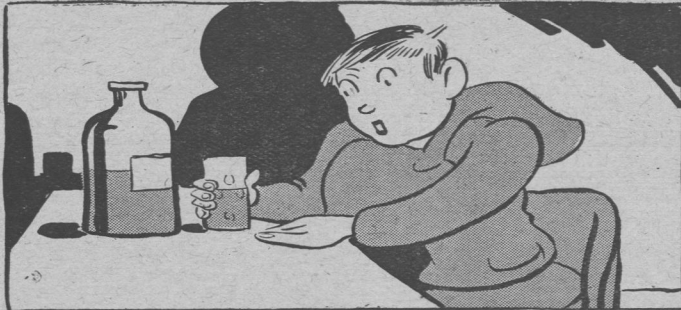
Łączną sumę zbiórki w dzisiejszym numerze £177.19.9½ /słownie: funtów sto siedemdziesiąt siedem, dziewięćnaście szylingów, dziewięć i pół pensów/ przekazaliśmy Polskiemu Czerwonemu Krzyżowi.

Suma powyższa podnosi ogólną sumę zebraną dotychczas za pośrednictwem "Polski Walczącej" do £4,476.16.0 /słownie: funtów cztery tysiące czterysta siedemdziesiąt sześć, szylingów szesnaście/ 108 pesetów hiszpańskich, 1 dolar amerykański i 15 czerwieniów.

Tekst: RYSZARD POBÓG

PRZYGODY WALENTEGO POMPKI

Rysunki: MARIAN WALENTYNOWICZ

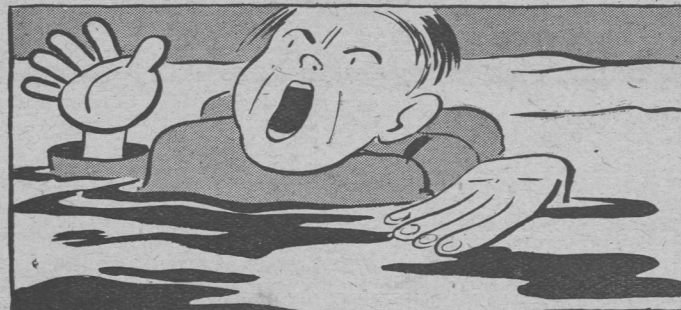
W czasie wojny na morzu. Trzeba silnie mieć nerwy. No więc Pompka Walenty Wzmacniał nerwy bez przerwy.

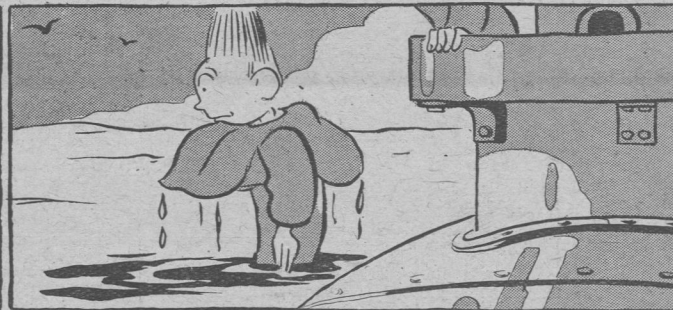
I dlatego, gdy statek Rozwalila torpeda: Bujda — pijąc powiedział — Na to nabrać się nie dam!

A gdy znalazł się w wodzie To się zdziwił: skąd woda — Jeśli w barze podają Tylko whisky and soda ... ?

Potem z zalem pomyslał: Diabli chyba bar wziaeli ... I zawolał: panowie, Dostyc mam tej kapieli!

Ktoś widocznie w pobliżu Rozkaz ten słyszeć musiał, Bo natychmiast za włosy Wyciągnięto Walusia.

Bardzo panom dziękuje! — Krzyknął Pompka i zamilkł ... Stał na łodzi podwodnej Oko w oko z Niemcami.

ANGLAISE:

Institutrice expérimentée, donne leçons particulières d'anglais par correspondance.
Succès certain.

Tutor, 64, Finchley Court, London, N.3.

Jeśli szukasz
UMEBLOWANYCH DOMÓW,
MIESZKAN, POKOI
zwróć się do
BILLY'S FURNISHED
ROOMS AGENCY,
17a, Goldhurst Terrace, N.W.6,
w pobliżu stacji kolei podz.
Finchley Road
Tel. MAlda Vale 5524
Biuro czynne:
codziennie /i w soboty/ od
10 rano do 6 ppd.

P. Kazimierza Gotwolda /ur. 1895/ żona z córką są w Teheranie. Bliższe informacje za pośrednictwem "Polski Walczącej."

SPIS RZECZY

Mieczysław Szerer: Polskie cele państwowe. — Marian Piotrowski: Za drutami obozów /VII/: Wojna z Rosją nie była w Niemczech niespodzianką. — Zbigniew Grabowski: Szkie sytuacyjny. — Ludomir Danilewicz: Francja Vichy /II/. — Roman Fajans: Armia Polska na Wschodzie /Korespondencja własna "Polski Walczącej"/. — Gustaw Nierad: Wcale nie "thrilling". — Marian Hemar: ś.p. Andrzej Strasburger. — Polacy przebywający w Teheranie /XIV/. — Pomoc dla Polaków w Rosji. — Ryszard Pobóg: Przygody Walentego Pompki /rysunki Mariana Walentynowicza/. — Fotografie. — Rysunek Jerzego Facyńskiego.

Listy do odebrania

Konsulat R.P. w Glasgowie komunikuje, iż posiada listy, które nadeszły do tut. Urzędu dla następujących osób:

Bydgoski Henryk
por. Bogdanowicz Stefan
inż. Bogdanowicz Stefan
Badacha /Badocha/
Ciszewski Roman
Drygers A.J.
Frank
Gębowska Róża
inż. Halvorsen Karl
Gagola Stefan /4 listy/
Hill Michał
Gołbiowski Kazimierz
Gagola Zofia
Gielda Stanisław
Jablonecki J.
Lewandowicz Jerzy

Kiełbińska
Krećicka Stefan
Kutrzeba Jan
Kotyński Bohdan
Klonowski Marian
Limonienko
Lux Emanuel
Lubas Stanisław
Łoza Stanisław
Makarewicz Czesław
Michalczyk Eugenia
Nowak Feliks
Puzewicz W.
Piotrowski Jan
inż. Pietrusiewicz Marek
Piwowska Janina
Ostaszewski Stanisław
Ostaszewski Leon
Rzeczycki Frank
Rose Stefan
Remak Ulrych i Marianna

Rommel Jan
Sokolowski
Szymańska /4 listy/
Słwiński Zdzisław
Sarnowska L.
Sroka
Siankowski J.
Sankowska D.
Szydłowska
Szymczyk Antoni
Sołtycki
Szycki Mieczysław
Tomaszewska Józefa
Wileczyńska Kazimierz
Wieczorkiewicz Stanisław
Wiśniewski Edward
Konsulat komunikuje, że po upływie miesiąca od daty ogłoszenia niniejszego komunikatu wszystkie w.w. listy zostaną przesłane do Zarządu Głównego P.C.K. w Londynie.

POSZUKIWANIA

Zofię Kułyniak z domu Herman i pozostałych członków rodziny, poszukują Zdzisław i Bolesław.
Informacje do Administracji "Polski Walczącej."

Andrzejewski Stanisław Polish Forces P/76 poszukuje Rodziny swojej wywiezionej do Rosji ze wsi Pleszowice, pow. Przemyśl, ostatnio widzianej w Taszkencie — oraz znajomych ze wsi Pleszowice pow. Przemyśl.

LISTY DO ODEBRANIA

W redakcji "Polski Walczącej" są do odebrania listy z Rosji: dla p. Zbigniewa Łomnickiego i dla dr. Leonarda Laxa.

GOTÓWKA ZA APARATY FOTOGRAFICZNE

KUPUJEMY: wszelkiego rodzaju aparaty jak i przybory fotograficzne, aparaty kinematograficzne i projekcyjne, mikroskopy i lornetki
Jesteśmy znani że płacimy gotówką najlepsze ceny.
Udzielamy porad we wszystkich sprawach dotyczących się fotografii.

WALLACE HEATON

127, New Bond Street, London, W.1.
Tel. MAY 7511.
Największa firma fotograficzno-kinematograficzna w Anglii.
Specjalność — fotografie miniaturowe.

HAVE YOU ANY SKIN TROUBLE?

ST. JAMES' BALM
ANTIVIRUS OINTMENT

DESTROYS GERMS

AND PREVENTS THEIR DEVELOPMENT
Send for FREE SAMPLE
MEDICO-BIOLOGICAL LABORATORIES Ltd
CARGREEN ROAD, LONDON, S.E. 25

CLIFTON HOTEL
47a, Welbeck Street, W.1
Telefon: WELbeck 6881
sh.10/6 dziennie
Śniadania mogą być podawane w pokojach
Punkt zborny dla Polaków z prowincji

BELGRAVIA HOTEL
86, Belgrave Rd., London, S.W.1
Tel. VICToria 1649
Ciepła i zimna woda we wszystkich pokojach. Pokój ze śniadaniem i kąpielą £2.2 — tygodniowo albo 8/6 dziennie
5 minut od Victoria Station

POLSKI KRAWIEC
wykonuje ubrania cywilne i mundury wojskowe oraz damskie kostiumy po cenach umiarkowanych. Poprawki i przeróbki. Specjalista w cerowaniu bez śladu wypalonych dziur i rozdarcia materiału.
M. FOX, 31a, Buckingham Palace Road, S.W.1. Wejście obok Hotelu Rubens.
Tel.: VICToria 8241.

WYDAJE BIURO PROPAGANDY I OŚWIATY M.S.WOJSK.
Adres Redakcji (Editorial Offices): 5, Portugal St., W.C.2. Tel., HOLborn 7600. I-e piętro.
Redaktor przyjmuje w poniedziałki i wtorki od godziny 11-ej — 13-ej.
Redakcja nie zwraca rękopisów niezakwalifikowanych do druku.
Przedruk dozwolony tylko za podaniem źródła.

Warunki prenumeraty: Miesięcznie z przesyłką pocztową — sh.1. Kwartalnie z przesyłką pocztową — sh.3. Należność prosimy wpłacać przekazem pocztowym (Postal Order) pod adresem Administracji.

Ceny ogłoszeń: 1 cal przez jeden lam — sh.20. Zarezerwowane miejsce 50% drożej. Ogłoszenia o poszukiwaniu pracy — 2sh. za wiersz.
Adres Administracji (Business Offices): 63, Lincoln's Inn Fields, W.C.2. Tel., Chancery 5505 i 5506.

Printed for the "Polska Walcząca" by the Standard Press (1940), Ltd., Portugal St., Strand, W.C.2.